Е 7 029 7

Илм ўзни билмакдир

Ma'rifat

МАЪРИФАТ ✱ ХАЛҚ ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ ✱

1931 йилдан чиқа бошлаган   1997 йил 19 февраль, чоршанба   Баҳоси сотувда эркин нархда.   № 15 (6911)

Даъват

Ўргатмоқнинг йўли узоқдир, ибратнинг йўли эса қисқа ва муваффақиятлидир.

СЕНЕКА

Ибрат

Яқинда Қоровулбозор шаҳрида 624 ўринли янги мактаб биноси қурилиб, фойдаланишга топширилди. Нефтчилар фарзандлари таълим оладиган ушбу зиё масканини «Қаршиқурилиш» трестининг 15-кўчма механизациялашган колоннаси қурувчилари қисқа муддатда барпо этишди. Янги мактаб ёнида 140 нафар кичкинтойга мўлжалланган болалар боғчаси ҳам тикланди.

«Ақлий заковат ва руҳий- маънавий салоҳият — маърифатли инсоннинг икки қанотидир».

Ислом КАРИМОВ.

Sharh

ЁШЛАР ЎРГАНИШИ УЧУН ИМКОНИЯТ ЗАРУР

Вилоятларда ўтаётган сессияларнинг ҳар бири ўзига хос равишда ўтмоқда. Бу ўзига хослик, аввало, муҳокама қилинаётган масалалар, кўтарилаётган долзарб муаммолар кўламида кўринаяпти. Энг асосийси, жамият ривожига йўл бермаётган тўсиқлар очиб ташланяпти ва уларни бартараф этиш йўллари кўрсатиб беріляпти.

Яқинда бўлиб ўтган халқ депутатлари Фарғона вилоят кенгашининг навбатдан ташқари сессиясида ҳам ана шундай ўзига хослик ҳукмрон бўлди. Амалга оширилган ижобий ишлар таъкидланди. Шу билан бирга вилоятдаги кўп қиррали иқтисодиётни ривожлантириш борасидаги ишлар талаб даражасида эмаслиги айтилиб, бу қирраларнинг ҳар бири алоҳида таҳлил этилди. Камчиликлар очиб берилди.

Иқтисодий ўзгаришларни, янгиликларни кимлар ҳаётга татбиқ эта олади? Албатта, малакали, маънавий даражаси юксак кишилар. Президент маънавият ва маърифатни ривожлантириш давлат сиёсатининг энг устивор йўналиши эканлигини яна бир бор таъкидлаб, жумладан, шундай деди:

«Маълумки, инсоннинг, халқнинг, жамиятнинг ва давлатнинг куч-қудрати фуқаролар маънавий-маърифий савиясининг даражаси билан баҳоланади.

Маърифат — маънавиятга олиб келадиган йўл. Бугун қилаётган яхши ишларимиз келгуси авлод баркамоллиги учун хизмат қилиши, шубҳасиз. Бугун қандай кўчат эксак, эртага шундай мева оламиз. Ёш авлодни эл-юртга, Ватанга садоқатли, иймон-эътиқодли, мард ва жасур, юқори малакали, маънавияти юксак инсонлар қилиб тарбиялашда таълим ўчоқларининг алоҳида ўрни бор.

Таҳлил шуни кўрсатадики, вилоятда халқ таълими тизимида таълим-тарбия ва касбий тайёргарлик ўртасидаги ўзаро алоқалар яхши эмас. Таълим масканларининг моддий-техника базасини яхшилашга, таълим-тарбия соҳасига, ўқитувчилар, тарбиячилар таркибига етарли эътибор берилмаяпти. Агарки, маънавиятнинг аҳамиятини, унинг ҳаётимиздаги ўрнини жойига қўймоқчи бўлсак, авваламбор, мана шу масалаларни ечмасдан иложимиз йўқ».

Ушбу сессиянинг бошқаларидан асосий фарқларидан бири кадрларга бўлган муносабатдир. Буни юқоридаги кўчирмадан ҳам сезиб олиш мумкин. Барча соҳалар қатори таълим тизимидаги кадрларнинг ҳам ҳар томонлама етук бўлиши ибратли натижалар беради. Дейлик, ёш кадрларнинг маънавияти юксак даражада. Ўз соҳасини ҳам яхши билади, яъни бу соҳага алоқаси йўқ бўлган ёки савияси паст бўлган ҳар қандай «таниш-билиши»ни ишга олишга унинг виждони йўл қўймайди. Чунки у ўз соҳасининг одами эмас ва албатта, иш юритишда бундай кадрлар табиий равишда халақит беради. Яна бир жиҳати борки, биз ҳануз воқеликни эски қолипларда ўлчаймиз, эскича ёндашамиз. Бу ҳам ишнинг олға кетишига тўсқинлик қилади. Президент нутқида бу жиҳат алоҳида таъкидланди.

«Биз ҳозирга қадар субъектив ҳолатлар ҳукмрон бўлган шароитда яшамоқдамиз. Ижтимоий турмушимизда иқтисод, ҳаёт қонунлари кўп жойларда ишламаяпти. Эскича фикрлаш, эскича қарашлар, боқимандалик ҳамон бизнинг асосий душманимиз, энг заиф жойимиз бўлиб қолмоқда.

Бу касалликлардан қутулишнинг энг тўғри, энг маъқул йўли шуки, раҳбарлик лавозимларига эски сарқитлардан халос бўлган, янгиликка интилувчан ёшларни кўтариш керак».

Сессиядаги Президент нутқида алоҳида таъкидланган яна бир жиҳат — матбуотга муносабат, матбуотдаги юзакиликлардир. Гап кадрлар борасида экан, жумладан, журналист кадрларга, хусусан айни кунда кўпчилик университетларда тайёрланаётган бўлғуси журналист кадрларнинг савияси ҳақида ҳам тўхталишни лозим топдик. Ахир ҳозирча журналистларни университетлар тайёрлар экан, домлалар қатори талабаларга ҳам талабни кучайтиришимиз керак эмасми? Ахир талаба-журналистни мажбурлаб ёздириш уят-ку! Ёзиш, ёзганда ҳам чуқур таҳлил билан ёзиш унинг вазифаси бўлиши керак. У мақола ёзиш асносида жамиятни, қонунларни ўргансин. Воқеликка муносабат билдира олиш кўникмасига эга бўлсин. Ахир улар ҳам эртанги куннинг кадрларида.

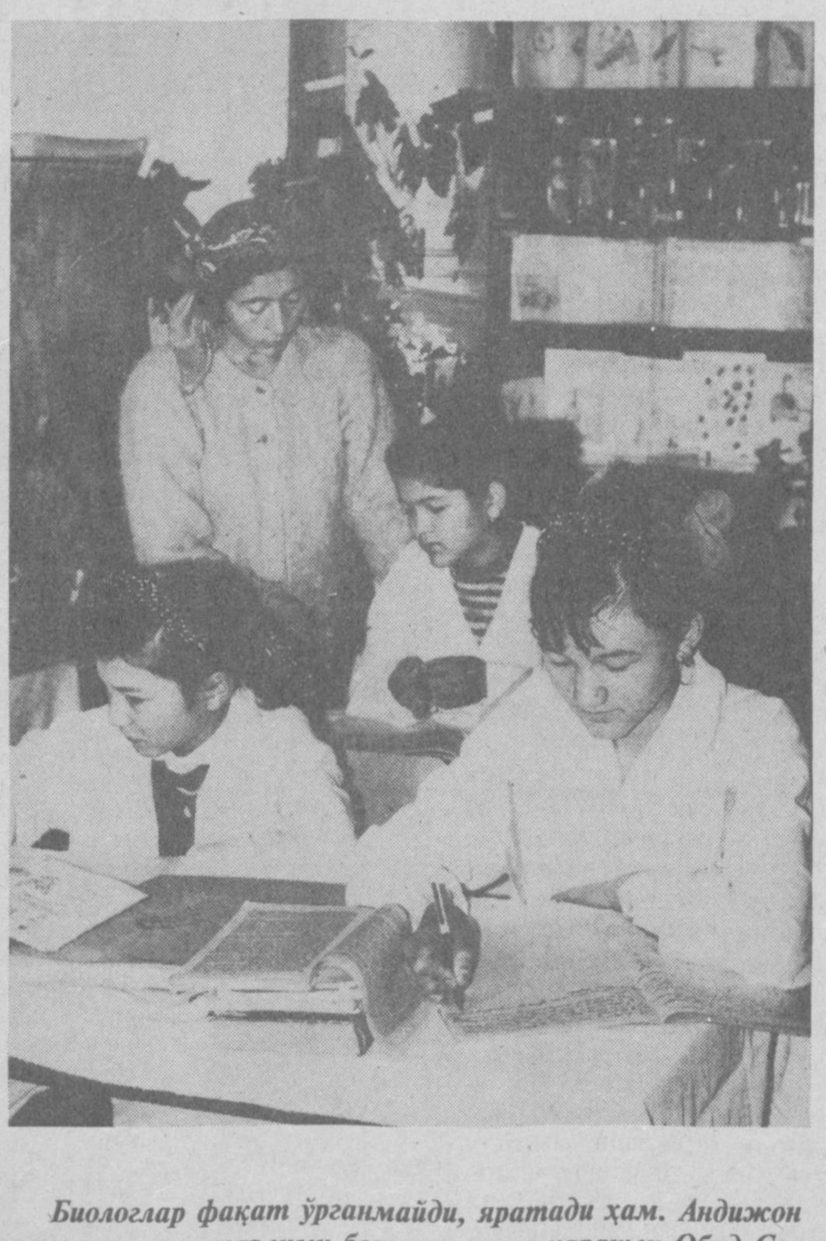

Биологлар фақат ўрганмайди, яратади ҳам. Андижон вилояти халқ таълими бошқармасига қарашли Обид Содиқов номидаги химия-биологияга ихтисослашган 2-лицейда ҳам ана шундай яратувчи ёшлар таҳсил олишяпти.

СУРАТДА: лицейнинг ташаббускор ўқитувчиси Муҳаббат Абдурасулова ёш биологларнинг мустақил ишларини кузатмоқда.

Ю. ТЕМУРБОЕВ олган сурат.

АҚЛЛИ БЎЛИШ КИФОЯ ЭМАС...

Истеъдод — ижодий қобилият тушунчасини билдиради. Демак, ижодий жараёнда ўғил-қизлар лаёқатини, ҳар ишга қодирлигини намоён этади. Қодирлик уларнинг иқтидорлилигидан дарак беради. Лаёқат ва қодирлик маъно жиҳатидан бир-биридан бироз фарқланади, холос. Француз файласуфи Рене Декарт «Ақлли бўлиш кифоя эмас, муҳими — уни ишлата билиш» деганда, у боланинг кўпроқ фикрлай билишини назарда тутганди. Шу жиҳатдан қараганда, ўтган ҳафтада «Ўзбекистоннинг истеъдодли болалари» Республика илмий-амалий конференцияси истеъдод эгасини тарбиялаш масалаларига бағишлаб ўтказилгани ҳам бежиз эмас.

Республика «Истеъдод» марказининг директори, психология фанлари доктори, профессор **Ботир Қодиров**нинг ялпи мажлисдаги маърузасида ҳам ана шу руҳ сезилиб турди. Нотиқ истеъдодга илгари аҳамият берилмагани, барча бир хил дастур ва режа асосида ўқитилганини куйиниб қайд этди.

— Аслида истеъдод нозик инъом, нодир хислат. — деди у. — Лаёқатлилар орасида андишали ўғил-қизлар кўп. Шу боис уларни юзага чиқариш учун моддий ва маънавий муҳит зарур бўлади.

Гап шундаки, истеъдодни ақлли, идрокли, ташкилотчилик қобилияти зўр, жисмоний, техник ижодиёт йўналишли, юксак бадиий дидли сингари турларга бўлиш, ажратиш мумкин. Фақат уларни саралаш, қадрлаш, ҳимоялаш, тарбиялаш, шу билан бирга «Билим олишга чанқоқми?» «Танлаётган касбига мойиллиги кучлими?» саволлари, тамойиллари асосида танлаш мақсадга мос келади. Ўтган йили Давлат Тест марказининг билим тестларини илмий жиҳатдан бирмунча бойитиш ҳақида фикрлар айтилган эди. Шу асосда мутахассисларга эҳтиёж катталиги инобатга олиниб, «Истеъдод» марказида педагогик-психологик тестлар тузилди, истеъдодлилар банки ташкил этилди. Зеро, заковатли ёшлар — тараққиёт манбаи экан, барчамиздан кучларимизни бир нуқтага жамлаш, мустақил юрт тараққиётига хизмат қилиш талаб этилади.

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги умумий ўрта таълим бош бошқармаси бошлиғи Гуландон Алимова маърузаси янги турдаги мактабларда истеъдодли болалар билан ишлашнинг долзарб муаммоларига бағишланди. Жумладан, у янги технологиялар, йўналишларнинг самараси ва таъсири, шунингдек, таълим муассасалари амалиётига кенг татбиқ этиш масалаларига атрофлича тўхталди.

— Маълумки, мамлакатимизда таълим бўйича амалга оширилаётган ислоҳотларни йўналтирувчи ва белгиловчи бош ҳужжат «Таълим тўғрисида»ги қонун бўлиб, у ривожланаётган демократик мактаб концептуал асосларини белгилаб берди, — деди нотиқ. — Айнан шу қонун асосида янги турдаги таълим муассасаларининг барпо этилиши, юқори самара берувчи педагогик ғояларни ва технологияларни амалиётга татбиқ қилиниши таълим мазмунини бойитишга катта ҳисса қўшаяпти. 1991 йилда Республикамизда 8 та лицей ва 8 та гимназия фаолият кўрсатган бўлса, 1996—97 ўқув йилида улар сони (233 лицей, 136 гимназия) янада ошди.

Мамлакатимизда янги турдаги таълим муассасалари шохобчаларини кенгайтиришда Вазирлар Маҳкамасининг ҳар бир олий ўқув юртлари қошида гимназия, лицей, бизнес мактаби ташкил этиш тўғрисидаги қарори муҳим аҳамият касб этди. Шу қарор асосида 1996—97 ўқув йилида 44 та лицей, 8 та гимназия ташкил этилди. Янги турдаги ўқув муассасаларини ўқувчиларнинг қизиқиш ва интилишларига мос ҳолда турли йўна-

(Давоми 2-бетда).

НАВБАТ СЎНГГИ БОСҚИЧГА

Маълумки, ўтган йили республика миқёсида «Ватан саждагоҳ каби муқаддасдир!» мавзуидаги ўқувчилар ижодий иншолари кўрик-танлови эълон қилинган эди. Ўтган вақт давомида ушбу кўрик-танловнинг мактаб, туман ҳамда вилоятдаги босқичлари бўлиб ўтди.

Дарҳақиқат, барча ана шу босқичлардаги тўсиқлардан ҳормай- толмай ўтган ўқувчилар эртага ҳал қилувчи синовлардан ўтадилар. Тўғрироғи, йилимизнинг 20-23 февраль кунлари пойтахтимизда «Ватан саждагоҳ каби муқаддасдир!» мавзусидаги мазкур иншолар кўрик-танловининг якунловчи республика босқичи бўлиб ўтади.

Pedagogik nuqtai nazar

ИЛМ — ИШОНЧ ДЕМАК

Бозор иқтисоди шароитида ҳар бир ишлаб чиқариш соҳаси қобилиятли мутахассис қўлига ўтсагина иқтисодимиз мукаммал ривожланиш босқичига кўтарилади. Бунинг учун ҳам баъзи бир жиддий ишларни бажариш зарур бўлмоқда.

Сир эмас, мустақилликка эришгунимизча фуқаролар мутахассис сифатида эмас, балки коммунистик ғояга садоқат билан «қадрланарди». Шунинг учун авлодларимиз ёшлигидан, аниқроғи, ақлини танишидан бошлаб «коммунизм» идеалига сиғинарди ва октябрят, пионер, комсомол ва коммунист бўлиш билангина ўзининг «порлоқ» келажагини тасаввур қиларди. Ҳамма шунга интиларди. Қолаверса, мазкур жараён умумтаълим мактабларида узлуксиз давом этиб, натижада ҳаммамизни «сиёсатчи» қилиб вояга етказарди. Бу ҳолат бутун авлодларнинг диққат-эътиборини «ишончли» далиллар билан қамраб олган қуруқ гапдан иборат бир жараён бўлиб тўлиқ шаклланган эди.

Бугунги кунга келиб ҳам бундай иллатдан тўлиқ қутулиш ёки қутулиб кетишнинг аниқ воситалари, йўллари ва услублари мактабларимизга кенг қамровли кириб келганича йўқ. Айниқса, бу хулосамиз тўғрилигининг исботини ўқувчиларимиз учун ёзилган дарсликлар мазмунидан ҳам яққол кўришимиз мумкин. Ҳолбуки, энди биз эскилик фожиаларидан фақат мазмундор дарсликлар орқали авлодларни аниқ бир ҳунар эгаси — мутахассис қила оладиган воситалар яратиш билан қутулишимиз мумкин.

Бу долзарб муаммони ижобий ечиш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси 1995 йилнинг 29 июлда қабул қилган 296 қарор ва шу қарор асосида жойларда ҳунар лицейи ва бизнес мактаблари ташкил этилиши қувончлидир. Бизнинг фикримизча, ташкил топган ўқув юртлари фаолиятиинг мазмуни ҳозирги замон талаби даражасида эмас. Албатта, бу ўқув юртларини замон талаби даражасига етказиш жуда жиддий муаммо. Чунки уларга ҳам умумтаълим мактабларидан ўқувчилар келади. Ачиниб айтиш мумкинки, мактабларимизда ҳозир ҳам қуруқ, зерикарли назарий билимлар, ҳаммага маълум қонуният, қоида, теорема, таърифлар ўқитилмоқда. Виждонан ўйлаб кўрайлик, отамиз шу назарий билим асосида ўқиган, ўзимиз ҳам шуни ўрганганмиз, фарзандларимиз ўшани ўрганаяпти, невараларимиз ҳам шуни ўрганса, унда нима бўлади? Бунинг оқибатини ўйлайлик!

Ўрта мактабларнинг I-XI синфлари учун мўлжалланган дарсликларни умр бўйи ўқисада ёшларимиз бирор соҳа мутахассислиги нари турсин, ҳатто оддий бир ҳунар эгаси ҳам бўла олмайди.

Кузатишларимизнинг кўрсатишича, очиқчасига айтадиган бўлсак, энди мактабларимиздаги **«меҳнат таълими»** предметининг **«ҳунар таълими»** деб номланишига эришсак ва мазкур предметнинг бошқа фан тармоқлари ютуқлари билан тўлиқ, амалий боғлашга интилсак, унда юқоридаги предметлар тўғрисидаги чигалликлар ойдинлаша боради. Шундагина бизнингча, босқичли таълим жараёни узлуксиз бўла боради. Ҳунар тўғрисида илмий тушунчаси бор одам (шахс) ўқувчи олдида дарс ўтишга мажбур бўлади. Ўз-ўзидан «меҳнат таълими» деб тушунилиб келинаётган у-бу иккинчи даражали ишларни бажариш, қуйингки, синфдан, мактабдан ташқари ишлар билан ноўрин уйғунлашув барҳам топади. Айрим йўқ тадбирларга сарфланаётган мақсадсиз маблағлар ўз ўрнини ҳунар ўрганиш жараёнига бўшатиб бера бошлайди. Эришилган хулосаларимиздан келиб чиқиб, фарзандларимизга ўргатилаётган баъзи предметлар мазмунини оддий таҳлил этсак, тубандаги ҳолатларни келтириб чиқаради.

АЛГЕБРА. Ўрта мактабнинг 9-синфи учун дарслик. Русча нашрини С. А. Теляковский таҳлил қилган. Т. «Ўқитувчи», 1994.

Мазкур дарслик квадрат функция, тенгламалар ва тенгламалар системалари, арифметик ва геометрик прогрессия, рационал кўрсаткичли даража, тригонометрик ифодалар ва уларни шакл алмаштириш мазмунида ёзилган. Агар ушбу мазмун билан 9-синф ўқитилса, бизнингча, математиканинг ушбу ўқув курсини ўрганишдан ўқувчи зерикади, бу мавзулар кетма-кетлиги ўқувчини математика фани тармоқларини ўзлаштиришга

(Давоми 3-бетда).

ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

3-БЕТ.

Ойдин ҲОЖИЕВА: ГУЛДАСТА ЎРНИДА МАКТУБ

4-БЕТ.

ЖУМЛАДА ЖАҲОН

● Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони билан шу пайтгача Бешариқ тумани ҳокими лавозимида ишлаган Нўъмонжон Шодиевич Мўминов Фарғона вилояти ҳокими этиб тайинланди.

● Литва Республикаси Президенти Алгирдас Бразаускас Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов таклифига биноан шу йилнинг 19 — 21 февраль кунлари расмий ташриф билан мамлакатимизда бўлади.

● Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Адабиёт, санъат ва меъморчилик соҳасида Ўзбекистон Республикаси давлат мукофотлари қўмитаси 1997 йилги Абдулла Қодирий номидаги давлат мукофотини олиш учун ижодий танловга тақдим этилган номзодлар рўйхатини «Халқ сўзи» газетасида эълон қилди.

● Ўзбекистон «Маҳалла» хайрия жамғармаси республика бошқарувининг пленумида жамғарманинг ўтган йилги иш якунлари ва галдаги вазифалар муҳокама қилиниб, жамғарманинг Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳри бўлимлари фаолиятидаги жиддий камчиликларга эътибор бериш зарурлиги қайд қилинди.

● Украина флоти қўмондони ўринбосари Юрик Шалик Россия ҳарбий кемаларининг шу йилнинг август ойи охирларида Қримда бўладиган ҳарбий ўқув машқларида Украина билан ҳамкорликда иштирок этиши ҳақида баёнот берди. Шунингдек бу ўқув машқида Буюк Британия, Франция, Туркия, Италия ва Румыния денгиз кучлари ҳам қатнашиши мумкин.

● Сингапурда бўлиб ўтган 25 давлат ташқи ишлар вазирларининг конференциясида икки қитъа мамлакатлари алоқасини янада мустаҳкамлаш, хавфсизликни таъминлаш, терроризм ва наркобизнесга қарши курашда кучларни бирлаштиришга келишиб олинди.

● АҚШнинг янги давлат котиби Мадлен Олбрайт хоним ўзининг бу лавозимдаги илк хорижий сафарини Италияда бошлади. 10 кунга чўзиладиган ва 9 мамлакатга ташрифни кўзда тутган бу сафар давомида НАТОнинг Шарққа томон кенгайиши муҳокамаси асосий вазифалардан биридир.

O'tkir burchak

— Ҳадеб китобга термулавермай, сўнгги модадаги кўйлагимга баҳо берсанг-чи.

Зокир Усмонов чизган сурат.

МММ ХАБАРЛАРИ

ЯНА БИТТА УЧРАШУВ

Жалолқудуқ туманидаги музика мактабининг 11-синф ўқувчилари табаррук фахрийлар билан учрашув ўтказди. Ёшларни Ватанга меҳр-муҳаббат, садоқат руҳида тарбиялаш мақсадида ўтказилган бу учрашувда «Ватан соғинчи», «Мусофирлик», «Ватан шаббодаси»,»Она ва юрт» мавзуларида суҳбатлар бўлиб ўтди. Унда туман мудофаа ишлари бўлимининг мудири Алижон Ғаффоров, Рустам Мадраҳимовлар иштирок этдилар.

«ТАБАССУМ» — ТАНЛОВ ҒОЛИБИ

Чортоқ шаҳридаги 14 — мусиқа мактаби биносида «Ўзбекистон — қўшиқ байрами»нинг дастлабки босқичи бўлиб ўтди. Кўрик-танлов асосида ўтказилган ушбу байрам дастурида шаҳар ҳудудидан саккиз даста иштирок этди. Улар ўзаро Ватан мадҳи, миллий урф — одатлар, мавсумий ва миллий қўшиқлар каби туркум жанрларда куч синашдилар. Умумий тайёргарлик ва ижрочилик даражаси бўйича ҳакамлар ҳайъати хулосасига кўра, Чортоқ маиший хизмат кўрсатиш лицейининг «Табассум» командаси 1-ўринни олишга муяссар бўлишди.

BAYRAM TARADDUDI

Qashqadaryo viloyat hokimligi, madaniyat ishlari boshqarmasi, ma'naviyat va ma'rifat markazi, «Oltin meros» xayriya jamg'armasi va «Kamolot» tuman yoshlari jamg'armasi hamkorlikda Navro'z umumxalq bayramiga bag'ishlab xalq qo'shiqlari ko'rik-tanlovini o'tkazish uchun tayyorgarlik ishlarini boshlab yubordi. Tanlov oldiga, xalq og'zaki ijodini jonlantirish, milliy xalq qo'shiqlarini tiklash va boyitish bilan birga yangi iste'dod egalarini aniqlash kabi maqsadlarni qo'ygan.

САВОДХОНЛИК БАЙРАМИ

Юнусобод туманидаги Зокир Маъруфов номли 83-ўрта мактабда барча 1-синф ўқувчиларининг саводхонлик байрами бўлиб ўтди. Байрам республикамиз мадҳияси билан бошланди. Лотин ёзувига асосланган янги ўзбек алифбосини мактаб ўқувчилари яхши ўзлаштиришганини ёд олган шеърларида, топишмоқ ва тез айтишларида намойиш этишди. Шунингдек, байрамда ўқувчилар соҳибқирон Амир Темур ўгитлари, Навоий ва Бобур ғазалларини ўқидилар ва ота-оналар ҳамда мураббийларнинг олқишига сазовор бўлдилар.

Муаллифлар: Fotima JUMAYEVA, Бобур ОТАМУРОДОВ.

ИСТЕЪДОДЛИ БОЛАЛАР — МАМЛАКАТ КЕЛАЖАГИ

АҚЛЛИ БЎЛИШ КИФОЯ ЭМАС...

(Боши 1-бетда).

лишларда ташкил этиш йўлга қўйилди. Масалан, математика, физика, химия ва биология фанларини чуқур ўрганиш йўналишидаги янги турдаги ўқув муассасалари сони кейинги йилларда 25 тадан 160 тага кўпайди, ижтимоий фанлар бўйича 25 та, иқтисодий билимлар бўйича 38 та лицей ва гимназиялар ишламоқда. Фарғона, Наманган, Тошкент ва Андижон вилоятларида ҳуқуқий билимларни чуқурлаштириб ўргатиладиган янги турдаги ўқув муассасалари ташкил этилди.

Сирасини айтганда, янги турдаги ўқув муассасаларини ташкил этишга бундай ёндашув ўқувчиларнинг шахсий лаёқати, қобилияти ва истеъдодини рўёбга чиқаришда, уларни миллий ва ҳудудий жиҳатдан ўзига хослигини таъминлашда мамлакатнинг турли касбдаги юқори малакали кадрлар тайёрлашдаги эҳтиёжини қондиришда муҳим аҳамият касб этади.

Янги турдаги таълим муассасалари дастлабки ташкил қилинган йилларда уларни битирганларнинг 45—50 фоизигина олий ўқув юртларига кирган бўлса, ҳозирга келиб, бу кўрсаткич 70—80 фоизни кўрсатаяпти. Республика Нафис санъат лицейи, Андижон вилояти Жалолқудуқ тумани, Сурхондарё вилояти Узун тумани ва Сирдарё вилояти Боёвут туманидаги лицейларни тугатган ўқувчиларнинг 95—100 фоизи республика олий ўқув юртлари талабалари бўлишди.

Ҳар йили ўтказиладиган Республика фан олимпиадаларида ғолиб чиққанларнинг кўпчилигини янги турдаги ўқув муассасалари ўқувчилари ташкил қилмоқда. Масалан, Бухоро вилоятидан 5 нафар, Наманган вилояти ва Тошкент шаҳридан 4 нафардан лицей ўқувчилари 1996 йилда ўтказилган Республика фан олимпиадасида совринли ўринларни эгаллаб, олий ўқув юртларига тест-синовларисиз кириш ҳуқуқига эга бўлдилар.

Лицей, гимназияларда олиб борилаётган педагогик тажрибалар натижалари республикамиздаги бошқа умумтаълим муассасаларида ҳам қуйидаги омиллар: ижодкор ўқитувчи билан билимга чанқоқ ўқувчининг ижодий иттифоқини яратиш; ўқувчилар билимини кўп баллик тизимда баҳолаш орқали таълим муассасасининг ички бошқарув тартибларини такомиллаштириш, ўқитувчилар фаолиятига ва ўқувчилар билимига адолатли баҳо бериш; иқтидорли ўғил-қизларга таълим-тарбия бериш бўйича педагогик тажрибалар майдонини яратиш ва улардан олинган ижобий натижаларни умумтаълим муассасаларига жорий қилиш; ижодкор ва ташаббускор педагогларни қўллаб-қувватлаш, улар билан ишлаш бўйича маълумотлар банкини яратиш ҳамда натижаларга кўра ўқитувчилар тайёрлаш, малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш масалаларини такомиллаштириш эътиборга олинган ҳолда жорий қилинмоқда. Булар фақат ижобий натижаларга олиб келади.

Янги турдаги таълим муассасаларининг фаолиятини такомиллаштириш, олий ўқув юртларидаги таълим мазмунига ижобий таъсир қилишдан ташқари мустақил, эркин фикр юритадиган шахсни тарбиялашга ҳам жиддий эътибор қаратилиши лозим.

Албатта, ҳамма нарса ўз-ўзидан бўлмайди. Юқори самарадорлик барча соҳада бўлганидек, таълимда ҳам тинимсиз меҳнат, изланиш орқали қўлга киритилади.

Маърузачи сўзи сўнггида рейтинг тизимида ишлаётган муассасалар, лицейларга ўқувчилар қабул қилиш қоидалари, 306, 308-лицейларнинг ўзига хос режалари афзалликлари тўғрисида фикр юритди. Келажакдаги вазифаларга батафсил тўхталди.

Ялпи мажлисдаги маърузалардан сўнг баҳс-мунозаралар шўъбаларда давом этди. 1-шўъба йиғини иштирокчилари Республика «Истеъдод» маркази биносига тўпланишди. У ердаги баҳс педагогик ва психологик диагностика масалаларига бағишланди. Уни РТМ директори, психология фанлари доктори, профессор Ғайрат Шоумаров бошқариб борди.

Дастлаб, илмий баҳсни фарғоналик меҳмонлар — педагогика фанлари номзодлари Лариса Расулова, Саминжон Исроилжоновлар бошлаб беришди. Шундан сўнг Тошкент вилояти ўқитувчилар малакасини ошириш институти доценти В. Фефелов Тошкент тўқимачилик ва енгил саноати институти 1-курс талабалари орасидаги тажрибаси, талабаларнинг техник лаёқати, қобилиятлар мутаносиблиги ҳақидаги илмий изланишлари хусусида таҳлилий фикр юритиб, даврага ўзига хос руҳ киритди.

Қашқадарё вилояти ўқитувчилар малакасини ошириш институти ходими Зуҳрахон Ҳосилова болалар боғчасидаги изланишларни сўзлаб берди. Унинг истеъдодни аниқлаш, ўғил-қизларнинг қизиқишларини ўрганиш борасидаги кузатишларини мутахассислар интиутивной методика деб баҳолашди.

Бу шўъбада психология фанлари доктори, профессор Ботир Қодиров иштироки ўзига хос салмоқ касб этди. Ўғил-қизлардаги майл, қобилият, истеъдод тушунчалари тафовут, мактаблардаги бирламчи танлов, социометрик усул афзалликлари тўғрисидаги фикрлари кўпчиликда қизиқиш уйғотди. Айниқса, домла қўллаётган босқичли (вербаль, новербаль тестлар, психологик тестлар, педагогик тестлар) тестлар, шунингдек, унинг 60 жумлали 1-методикаси, 100 сўздан иборат (80 таси тўғри, 20 тасида камчилик бор) 2-методикаси истеъдод марказига шуҳрат келтираяпти...

Биринчи шўъба йиғилишида психодиагностик методика яратиш, йўриқномалар тузиш, яратилган методикани расман эълон қилиш каби таклиф ва мулоҳазалар ҳам билдирилди.

Анжуманнинг III шўъбаси (Республика «Истеъдод» маркази биноси)да лаёқатлар, қобилиятлар ва истеъдоднинг психологик ва психофизиологик масалалари кенг муҳокама қилинди. Уни психология фанлари доктори, профессор Ботир Қодиров бошқарди. Унда асосан ёш тадқиқотчилар чиқиш қилишди. Ёш тадқиқотчилар Юлдуз Ҳамидова, Нодир Маҳмудов, Камолиддин Қодиров, Мансур Зокировлар изланишлари эътиборга моликдир. Улар асосли фикрлари билан тадқиқотлари долзарблигини исботлаб беришди.

Низомий номидаги ТДПИ бошланғич таълим методикаси кафедраси катта ўқитувчиси Мамаказар Жумаевнинг «Лаёқатли кичик ёшдаги ўқувчилар билан ишлашни ташкил этиш» тажрибаси ҳам эътиборга сазовордир. Ёш олимнинг мактабдаги тадқиқоти сирасига кичик ёшдаги ўқувчиларнинг мантиқий фикрлашини ўстириш, касбга мойиллик даражасини аниқлаш, ўқитишда аждодлар меросидан фойдаланиш, боланинг педагогик, психологик мулоҳазалаш даражасини аниқлаш масалалари киради. Бунда у эришган натижалар, ёш ўқувчилар билан ишлаш тажрибаси кўпчиликни ҳайратта солди...

Анжуман йиғилишларида немис мутахассислари Иоганни Гётенинг «Қобилият барвақтроқ билинади, аммо у ўқувга айланиши зарур», ҳикмати хаёлимизда қайта-қайта жонланаверади. Гап шундаки, ҳар иккала йиғинда ҳам истеъдодни танлаш, авайлаш тўғрисида атрофлича гапирилди, хулосалар чиқарилди. Кейинги анжуманлар танланган истеъдодларни қандай тарбиялаш масалаларига бағишланса не ажаб. Анжуман руҳи ана шундан дарак бериб турди. Айтиш жоизки, Собир Раҳимов туманидаги 309-шарқ тилларига ихтисослашган лицейда бу борада ибратли ишлар амалга оширилаяпти.

СУРАТЛАРДА: анжумандан лавҳалар.
Р. ГАЛИЕВ олган суратлар.

ҲИКМАТ

Бир донишманддан сўрадилар:
— Қандай қилиб илмнинг энг юқори чўққисига чиқдинг?
Донишманд шундай жавоб берди:
— Билмаган, тушунмаган нарсамни олимдан ҳам, оддий кишидан ҳам, каттадан ҳам, кичикдан ҳам сўрадим. Бу тўғрида уялмадим, номус қилмадим, ўзимни юқори тутиб, мутакаббир бўлмадим.

Уялма маърифатни ўрганурдан,
Танур жойинг бўлур, қолсанг танирдан.

МИЛЛИЙ МАЪНАВИЯТ ВА ТАФАККУР КЎЗГУСИ

Ҳар қандай миллатнинг инсоният тараққиётидаги ўрни, салмоғи миллат аҳлининг миқдори билан эмас, балки ўша халқ орасидан чиққан истеъдодларнинг оз-кўплиги билан белгиланади. Миллат ҳамда мамлакатнинг ички тараққиёти ва фаровонлик даражаси ҳам истеъдодларнинг фаолият кўламига бевосита боғлиқ бўлади. Ҳар бир мамлакат истеъдодларнинг ривожланишига имкон берилган даражадагина ривожланади. Истеъдод Аллоҳ томонидан танланган алоҳида кишиларга насиб этадиган қисматдир. Бу қисмат ҳамиша ширин, ёруғ, жозибали бўлавермайди. Кўпинча истеъдодли киши ҳаётининг таъми тахирроқ, аччиқроқ бўлади. Бошқаларга ўхшамаслик, ўзига хослик ҳамиша ҳам енгил кечавермайди.

Мамлакатимизда истеъдодларга алоҳида эътибор берилаётган экан миллатнинг эртасидан каттароқ умид қилиш имконияти пайдо бўлади. Чунки ҳар қандай камёб нарса сингари истеъдод ҳам, яхши парвариш талаб этади. Эътибор ва тан олиш давлат миқёсида рўй берса, натижа ҳам шунга яраша миллат миқёсида рўй беради.

Истеъдод шунчаки қобилият эмас. Мазкур тушунча замирида ички интизом, улкан мақсад сари интилиш қудрати, йиғинчоқлик қудрати, йиғинчоқлик, ўз ҳузуридан кеча билиш даражасидаги фидойилик сингари фазилатлар ҳам мужассам. Истеъдод алоҳида шахсда намоён бўлиб, унинг хусусий сифати бўлсада, асло унинг мулкигина бўла олмайди. Негаки, истеъдод — халқ мулки, миллий бойлик. Ундан фойдаланишда ҳам айни шу жиҳатларга эътибор қаратиш лозим. Истеъдод меники, ундан билганимдай, истаганимдай тасарруф этаман деганлар худбинлик қилса, истеъдод уники бўлса, менга нима керак бўлса, ўзига-ўзи йўл топиб олсин дейдиганлар ҳўжасизлик қиладилар. «Бўламан деган эл бир-бирини ботирим дер», — ҳикмати бекорга айтилмаган.

Туркий халқлар, жумладан, ўзбек миллати жуда кўп жиҳатдан қисилган, камситилган бўлиши мумкин. Лекин истеъдодлар туғиш жиҳатдан асло қисилмаган. Истеъдодларни парваришлаш ва улардан фойдаланиш масаласи энди бу ўзига хос бўлакча мавзу. Бу соҳага ҳам алоҳида эътибор берилаётгани оққан ариқлардан сув оқа бошлаганидан далолатдир.

Қозоқбой ЙЎЛДОШЕВ,
Қори Ниёзий номидаги ЎзПФИТИ директори ўринбосари.

ИСТЕЪДОДНИНГ БЕШИГИ—ИШОНЧ

Ҳаммада ҳам, беистисно, ўзига яраша истеъдод бўлади. Дунёда бир неча миллиард одам яшайди ва улар орасида бир-бирига айнан ўхшайдиган, бир-биридан мутлақо фарқ қилмайдиган икки кишини топиш мумкин бўлмаганидек, истеъдод ҳам бир-бирига мутлақо ўхшамайди. Ўғриликка ҳам, порахўрликка ҳам, хушомадгўйлик ёки ёлғончиликка ҳам уқув, қобилият керак. Ва яна, ҳар қандай буюк истеъдод соҳибида ҳам бир «қусур» бўлади.

Инсон тафаккури чегара билмайди, инсон танаси-вужуди имкониятлари ҳам. Машҳурлардан бири айттан экан — одам боласи юз йил умр кўрса ва донишликда замонасининг тенгсиз алломалари даражасига кўтарилса, демак у тафаккури ва вужуди имкониятларининг атиги ўндан биридан фойдаланган бўлар экан...

Бугунги кунда, шоир айтганидек, «яшамоқнинг ўзи жасорат», яшамоқнинг ўзи буюк истеъдод. Фақат бир нарса — истеъдод гулдан-да, япроқдан-да, ғунчадан-да нозик. Бир нафасда сўниши, бир нафасда мавжланиши, қад ростлаши ёки сўлиши мумкин. Баъзан унинг тақдирини бир сўз, бир ибора, бир нигоҳ ҳал қилиши мумкин. Истеъдоднинг жон томири руҳий бардамликдан озуқланади. Яъни:

Сиз «шу боладан чиқади» денг-да, энг аввало шу сўзингизга ўзингиз ишонинг, ўша, нимадир чиқиши кутилаётган болани ҳам ишонтиринг. Албатта чиқади!

Сиз «шу боланинг келажаги бор» деб айтинг, айттанда ҳам ишонтириб айтинг. Бу дунёнинг энг буюк бойлиги — одамнинг ўзига бўлган ишончи. Кўз қўрқоқ, қўл ботир, дейдилар. Агар одам рўпарасидаги тоғни қўпориб ташлашига ишонганида эди, у албатта бу ишни қилган бўларди...

Истеъдоднинг бешиги — ишонч!

Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ,
«Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси бош муҳаррири.

«ГОҲ САЙР ҲАМ ДАРКОР ЭКАН»

Республика Нафис санъат лицейига саёҳат

Меҳмонларни лицей директори Сўлмас СУЛТОНОВ кутиб олди. Ташриф буюрганлар даставвал лицейнинг бугунги фаолияти, тарихи, муаммолари, ютуқлари билан танишди. Сўнгра лицей кутубхонасини, фан кабинетларини кириб кўрдилар. Айниқса, меҳмонларда лицейнинг ижодкор ўқувчилари ишлаган суратлар айрича таассурот қолдирди.

Шоирнинг дилбар мисраларидан юракда бир гўзаллик туясиз. Ҳофизнинг дилрабо хонишида латофатнинг бокира сирларини илғаб олишингиз мумкин. Рассомнинг «маҳсулоти»да эса гўзалликнинг суратини ўз кўзингиз билан кўрасиз. Деворларда осилган Дилшод Зувайтов, Сайфур Маъмуров, Акром Мухторов, Нодир Ражабов каби ўқувчиларнинг чизган суратларида ана шу гўзаллик мужассамлашган. Мен бу фикрларимнинг исботини меҳмонлар нигоҳида ҳам кўргандек бўлдим.

Шундан сўнг меҳмонлар лицейнинг мажлислар залига тўпландилар. Йиғилганларни хушнуд қилиш мақсадида масканнинг турли тўгарак аъзолари ўзига хос бадиий чиқишлар қилишди. Ўқилган шеърлар, куй қўшиқлар даврага ўзгача тароват олиб кирди.

Йиғилишда лицей директори меҳмонларга ўқув масканидаги бугунги жараён хусусида сўзлаб берар экан, берилган саволларга батафсил жавоб қайтарди. Меҳмонлар лицейдаги ўқитиш тажрибаларини таҳлил этиб, ўз фикр-мулоҳазаларини билдирдилар.

Лицейга ташриф буюрганлар бу ўқув масканидаги «обҳаво» билан батафсил танишиб қайтар экан, уларнинг кўпчилигига битта савол билан мурожаат этдик.

— Сизга лицейдаги нима ёқди-ю, нима ёқмади?

Маматхон ЮНУСОВ, Наманган туманидаги иқтисодий юридик лицейи илмий бўлим мудири:

— Менга лицейнинг озодалиги ва жиҳозлари, айниқса, адабиёт ўқитувчисининг олиб бораётган ишлари жуда-жуда маъқул тушди.

Ашироӣ ЭРГАШЕВА, Навоий шаҳридаги 12-гимназия-мактаби ўқитувчиси:

— Бизнинг гимназия фаолият кўрсата бошлаганига ҳали кўп бўлгани йўқ. Лекин мана шу лицей босиб ўтган масофани биз ҳам босиб ўтсак, менинг тасаввуримда гимназия мактабимиз бундан-да ортиқроқ ютуқларга эга бўладигандек.

Иброҳим БАРАТОВ, Ғузор туманидаги Азиз Ҳайдаров номидаги лицей директори:

— Биз «Нафис санъат» лицейидан фақат ўрнак олдик.

Берган саволимизга деярли ижобий жавоб олдик. Фақат биргина нохушлик айтиб ўтилдики, собиқ «қизил империя»нинг бадбўй ҳидлари анқиб турган биттагина ёзув лицейда ҳамон табаррук қилиб осиб қўйилган экан.

Дарҳақиқат, энг сўнгги фикрни ўзимдан сўрадим. Нима бўлганда ҳам республика «Нафис санъат» лицейи бугунги фаолияти билан кўпгина янги турдаги ўқув муассасаларига ҳар томонлама ибрат бўла олар экан.

МАЗМУН ШАКЛДЕК БЎЛСИН!

ИККИНЧИ ШЎЪБАДАГИ ФИКРЛАР ЛАВҲАСИ

Қизиқ, бизлар энди-эндигина ҳаётга татбиқ этаётган, ўзимизга янгилик деб қабул қилаётган бугунги лицейлар, гимназиялар қадим-қадим замонларда ҳам бўлган экан. Демак, кечанинг очилмаган варақларида ҳали бугунга озиқ бўладиган захиралар бисёр. Уларни ўрганиш керак.

Рустам АҲЛИДДИНОВ,
Давлат Таълим стандартлари бўйича Республика инспекцияси бошлиғи.

* * *

Жойларда очилаётган баъзи лицейларнинг аниқ режаси, моддий базаси йўқлигидан фаолияти тўхтаб қолаяпти ёки кунгилдагидек бўлмаяпти. Шунинг учун яқинда шундай қарорга келдикки, энди ташкил этилмоқчи бўлган янги турдаги ўқув муассасалари вазирликнинг хулосасидан сўнгтина фаолият бошлайди.

Зиёвуддин ЖАЛОЛИДДИНОВ,
ХТВ янги турдаги ўқув муассасалари бўлими бошлиғи.

* * *

Аслида педагог бўлиш учун кишидаги истеъдоднинг ўзи етмайди. Педагогга педагогик лаёқат керак. Бу масала шаклан оддий туюлсада, ботинан жиддий масалага киради.

Баҳром ҚОДИРОВ,
Тошкент давлат педагогика институтининг ректори.

* * *

Хуллас, «Янги турдаги мактабларнинг илмий-методик ва ташкилий масалалари» мавзуидаги ушбу мажлис юқоридаги нотиқларнинг, шунингдек йиғилганлардаги баъзи фикр ва мулоҳазалар теграсида бўлиб ўтди. Мажлисни Республика халқ таълими вазири ўринбосари Йўлдош Саиджонов бошқариб борди.

Чиндан ҳам сўнгги пайтларда янги турдаги ўқув муассасалар сони кўпайиб кетди. Мақсад эса фақат битта: Ватанга иқтидорли, маънавияти баркамол янги бир авлодни етказиб бериш. Албатта, бу чиройли гапларни ҳамма топиб гапириши мумкин. Лекин айтаётган гапларимизнинг ижроси-чи? Ахир ҳамма нарсани амалиёт ҳал қилади-ку.

Тўғри, бугун туман, вилоят, республика миқёсида ўтказилаётган кўрик-танловларда, фан олимпиадаларида лицейлардаги таълим-тарбиянинг нечоғлиги кўриниб қолаяпти. Айниқса, ҳар йили лицей биритувчиларининг 85—90 фоизи олий ўқув юртларига кириб кетаяпти. Аммо шу ўринда қизиқ бир савол туғилади. Лицейлар учун шугина ютуқнинг ўзи етарлими?

Хуллас, бугун қайси лицейга борсангиз, ҳозиргина биз санаб ўтган ютуқларга рўбару қилиб қўяди. Бизнингча, лицейларда бу ютуқларнинг бўлиши табиий. Чунки у ўқувчи иқтидорли, билимдон, шунинг учун ҳам ўрта мактабда эмас, лицейда ўқияпти. Тўғрисини айтганда, фан олимпиадаларида совриндор бўлиш, олий ўқув юртларига кириш ўрта мактаб ўқувчилари зиммасидаги юк ҳисобланади. Лицей ўқувчиларига эса бу хил талаблар билан бирга бундан-да оғирроқ вазифалар қўйилиши, қўлга киритган ютуқлар кўлами ҳам шунга монанд бўлиши керак. Демак, бундан хулоса шуки, лицейлар мавқеини янада ошириш лозим бўлади.

Бизга маълумки, лицейларга болалар махсус синовлар асосида қабул қилинади. Бу синовлардан эса ҳақиқий қобилиятли болаларгина ўта олади, холос. Шу ўринда бир нарсага эътибор беришимиз керак. Ахир қобилият билан истеъдод ўртасида фарқ бор. Дейлик, ўқувчи ўта қизиқувчан, зеҳнли, барча фанлардан «аъло» ўзлаштиради. Демак, у — қобилиятли. Бошқаси эса фанлардан ўртача ўқийди-ю фикрлаш доираси бир хил шароитда, бир хил вақтда бошқаларга нисбатан бутунлай ажралиб туради. Ёки чизган сурати, ёзган шеъри билан сизни ҳайратга солиши мумкин. Мана бу истеъдод! Бундан чиқадики, истеъдод соҳиби қўйилган синовлардан ўтолмаслиги мумкин. Мана шу нарсанинг олдини олиш мақсадида кейинги пайтларда руҳий тест синовлари жорий қилинди. Аммо бу усул ҳали оммалашгани йўқ.

Йиғилишда жойлардан келган раҳбарларнинг шу хил маънодаги саволларига республика «Истеъдод» маркази директори Ботир Қодиров руҳий тест синовларини ўтказишда яқиндан ёрдам беражагини айтди. Лекин, бизнингча, бу муаммога шу билангина нуқта қўйиб бўлмайди. Энди танлаб олинган истеъдодли болаларга истеъдодли ўқитувчилар керак. Масаланинг бу томонига ҳам жиддий нигоҳ ташламоқ лозим. Биз айтиб ўтаётган бу фикрларимизни мажлисдаги мунозараларнинг таҳлилий нуқтаи назаридан келиб чиқиб ёздик, холос.

Мажлис давомида жойлардан келган лицейлар, гимназиялар, шунингдек баъзи туман, вилоят «Истеъдод» маркази раҳбарларининг бугунги ўзини қийнаб турган муаммолари, ютуқлари хусусида гапириб ўтишди.

Очиқ музокаралар давом этар экан, баъзи масалаларга ойдинлик киритиш билан бирга бир фикрга келинмай қолган муаммолар ҳам бўлди. Дейлик, лицейлар мавқеини қандай қилиб ошириш мумкин? Фанларни қандай қилиб уйғунлаштирса бўлади? Баъзи дастурларнинг талабига мос дарсликлар йўқ. Бу масалаларга, албатта, газетхонлар ҳам бефарқ қарашмайди, деган умиддамиз.

ЛИЦЕЙДА ФАН КАФЕДРАЛАРИ

Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси томонидан 1992-1993 ўқув йилида Собир Раҳимов туманида 309-шарқ тиллари мактаб-лицейи ташкил этилганди. Шарқ мамлакатларининг маданияти, тарихи, тили, урф-одатларини чуқур ўрганишга ва малакали мутахассислар тайёрлашга ихтисослашган ушбу лицей шу соҳага алоҳида иқтидори бор 7-синф ҳажмида мукаммал билимга эга ёшларни махсус танлов йўли билан аниқлаб, ўзига хос ўқув режаси, чуқурлаштирилган дастурлар асосида энг юқори дидактик талаблар даражасида таълим беришни таъминловчи янги турдаги ўқув муассасаси сифатида тез орада тилга тушди.

«Ўзбекистоннинг истеъдодли болалари» Республика илмий — амалий конференцияси иштирокчилари бир гуруҳи лицейга ташриф буюришиб, бу масканнинг ўқув-методик фаолияти билан танишдилар, ўзаро тажриба алмашишди.

Дарҳақиқат, лицей ўқув-тарбия жараёни барча жабҳалари олий ўқув юртлари тизимига яқинлаштирилган. Ўқув йили чоракларсиз, қишки ва баҳорги сессиялари тартибида ўтказилади. Ҳар бир ўғил-қиз ўқувчилик гувоҳномаси, синов дафтарчасига эга. Қишки ва баҳорги имтиҳон сессияларидан бир ҳафта олдин синов (зачёт) сессияси бўлади. Синов ва имтиҳон сессияларига киритиладиган фанлар лицей педагогик кенгаши томонидан белгиланади.

Шарқ тиллари лицейи таълимнинг бу каби ўзига хос хусусиятлари, айниқса, ўрта умумтаълим мактабларида ўқув-тарбия жараёнини ташкил этиш учун қабул қилинган тартиб — қоидаларидан фарқ қилувчи кўпгина жиҳатлари меҳмонлар эътиборини тортди.

Бундан ташқари, мактаб-лицей ўқувчиларининг араб, инглиз, ҳинд, форс, турк ва урду тилларида бадиий чиқишлари, А. Қодирийнинг «Ўтган кунлар» романидаги «Отабекнинг ҳукм қилиниши» саҳнасини араб тилида, Навоий ва Ҳусайн Бойқаро суҳбати инглиз тилида маҳорат билан ижро этилиши меҳмонларни ҳайратга солди.

Мактаб директори Шоира Эрназарова, илмий ишлар бўйича директор муовини, география фанлари номзоди Асомиддин Ҳасановлар бу масканга ташриф буюрганларга лицейдаги босқичли ўқитиш, Ҳиндистон, Покистон, Эрон, Америка Қўшма Штатлари каби мамлакатлари ўқув масканлари билан ижодий алоқалар, лицей «Кичик Академияси» фаолияти, «Аҳли — ал — илм» ўқувчилар илмий жамияти Низоми ва фан кафедралари ҳақида сўзлаб бердилар.

Ҳақиқатан ҳам лицейда инглиз тили, шарқ тиллари, жаҳон иқтисодиёти, Тиллар (ўзбек, рус тили), табиий фанлар кафедралари фаолият кўрсатмоқда. Кафедраларга бирлашган ўқитувчилар лицейда мазкур ўқув йўналиши белгилаб берган ягона мақсад ва вазифалар бўйича ўқув-тарбиявий ҳамда илмий-методик иш олиб борадилар. Кафедралар танланган ихтисослик бўйича лицей ўқувчиларига бериладиган таълим ва тарбия таркибини, йўналишли ва махсус фанлар бўйича ўғил-қизлар ўзлаштиришлари зарур билим, кўникма ва малакалар мезонини, яъни лицей таълими стандартини белгилайди.

Кафедралар лицейнинг фақатгина ўқув-методик ишлар бўйича илмий-бошқарув бўғини бўлиб қолмасдан, балки асосий илмий-услубий маркази ҳамдир. Лицейда ўқув-тарбия жараёнини бошқарувининг бу муҳим бўғинида янги ўқув дастурлари, режалар, методик ишланмалар, таълим самарадорлигини аниқлаш бўйича турли-туман дидактик қўлланмалар, дарсликлар тузиш, уни таҳлил этиш ва лицей ўқувчиларини таъминлаш масаласи муҳокама қилинади. Сирасини айтганда, ягона мақсад ва вазифа асосида бирлашган бу илмий-методик уюшманинг лицей таълим тизимидаги ўрни ва аҳамияти каттадир.

Бу каби далиллар 309 — шарқ тиллари лицейи ЮНЕСКО тасаруфига олиниши бежиз эмаслигини кўрсатиб турибди. Хуллас, у ерга ташриф буюрган анжуман иштирокчилари бир олам таассуротлар билан қайтишди.

А. Навоий номидаги Нафис санъат лицейи ва 309-шарқ тиллари лицейларининг ўқув-методик фаолиятлари билан танишувдан сўнг анжуман иштирокчилари Низомий номидаги ТДПИ математика факультети залига тўпланишди.

Конференциянинг ёпилиш ялпи мажлисини Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазирининг ўринбосари Хайриддин Маъсудов олиб борди. Мажлисда шўъба раислари ҳисоботлари тингланди.

ЎзХТВ умумий ўрта таълим бош бошқармаси бошлиғи Гуландон Алимова, янги турдаги ўқув муассасалари бўлими бошлиғи Зиёвиддин Жалолиддиновлар ва шўъба раислари иштирокчилар томонидан берилган саволларга атрофлича жавоб қайтардилар.

Ялпи мажлис якунида Республика истеъдод Маркази директори, профессор Ботир Қодиров конференция котибиятига тушган таклифлар ҳақида ахборот берди.

Саҳифа материалларини Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ ва Алишер НАЗАРОВлар тайёрлади.

Boshlang'ich sinf o'qituvchilariga yordam

BIRINCHI SINFDA ONA TILI DARSLARI

13-14 DARSLAR

Mavzu: Gap haqidagi tushunchalarni kengaytirish.

Darsga kerakli jihozlar: Rasmlar, jadvallar, tarqatma kartochkalar.

Darsning maqsadi: Gap haqidagi bilimlarni mustahkamlash.

5-mashqni o'qish. Gaplar oxirida tegishli belgilarni qoyib, chiroyli yozish. Har bir gapda nechta so'z borligini va ular matnidan bog'lanib gap hosil qilganini tushuntirish. Gapning birinchi so'zi bosh harf bilan boshlanishini amaliy ravishda xattaxtada yozib ko'rsatish. Har bir bola 1-2 gap tuzishini va gap oxiriga qanday belgi qo'yilishi aytiladi. «Vaqt qadri» hikoyasidan misollar aytish.

6-mashqni bajarish uchun avval so'roqlarni o'qish va ularga javob tayyorlash. Bolalarning yozuv vaqtida diqqat, e'tibor bilan chiroyli yozuv malakalarini aniqlash va xatolarini tuzatish, dam olish daqiqasini o'tkazish.

Unda: **Soat «chiq-chiq» etadi,**
Sakkiz, to'qqiz bo'ladi
O'z vaqtida bajargan,
Ishing tayyor bo'ladi. she'rini yod aytib, qo'llarini soat miliga taqlid qilib harakatlantiriladi. Vaqt haqida maqollar, hikmatli gaplar aytiladi. Kartochkalar tarqatiladi. Ulardagi gaplarni to'ldirib yozing degan topshiriq beriladi. Masalan: **Botir.... dalada..... Sevara.... yordam berdi** kabi.

So'ng lug'at ishi boshlanadi. Bolalarga chaman, gulshan, oppoqqina sozlarining ma'nosi tushuntiriladi va daftarlariga yozdiriladi. Uyda vaqtga doir gaplar tuzib kelish aytiladi.

15-16 DARSLAR

Mavzu: Salom.

Darsga kerakli juhozlar: Rasmlar, maqollar to'plami, kartochkalar.

Darsning maqsadi: Bolalarda odob-ahloq malakalarini tarbiyalash. Shoir Tolib Yo'ldoshning «Salom» she'ri ifodali o'qib beriladi. Rasmga qarab hikoya qilinadi. She'r mazmunini kundalik hayotimizdagi ijobiy misollar bilan tushuntirish.

Bolalarga nima uchun shoir she'rda:
«Salom bilan begona
Bo'lar do'st — inoq» degan savolini beradi.

Bolalar javobi umumlashtiriladi.

Shuningdek, **«Salom chiqqan og`izdan,**
Chiqmas sira yomon so'z».

misralarining ma'nosi tahlil qilinadi. Salom so'zi so'zlar ichra durdona, ya'ni eng yaxshi so'z ekanligi uqtiriladi. She'rni va maqolni yodlash mashq qilinadi.

Dam olish daqiqasida: o'quvchilar o'rinlaridan turib xuddi kitob sahifasidagi rasmda tasvirlangan bolalar kabi bir-birlariga qarab, tazim bilan: Assalomu alaykum, Vaalaykum assalom, — deb salom beradilar.

Kartochkalar tarqatiladi: Ularda: Odobli bolalar haqida misollar ayting. Salom berish haqida nimalarni bilib oldingiz?

Yod olgan maqollarni ayting.

Bolalar javoblari umumlashtiriladi.

Ular e'tibori yaxshi ishlar qilishga, insoniy fazilatlarni egallash burch ekanligiga qaratiladi.

Salbiy ishlardan yiroq bo'lish, savob ishlar qilish haqida misollar keltiriladi. Masalan, ertaklarda salomning inson hayotidagi ahamiyati haqida juda ta'sirli gaplar aytilgan. O'rmonda adashib qolgan bola bahaybat devga duch kelibdi. Bola juda ziyrak ekan. U darrov — Assalomu alaykum, — deb ta'zim qilubdi. Dev darg'azab bo'lib turgan edi. Bolaning odob bilan salom berganiga ko'ngli yumshab:

— Assaloming bo'lmasa ikki yamlab bir yutardim: — debdi. Samimiy salom hatto bahaybat devni ham insonga munosabatini, mehrini qozonishga sabab bo'lganini bolalarga qiziqarli, ta'sirli qilib gapirish maqsadga muvofiqdir. Shunday misollarni quyidagi rivoyat orqali tushuntirish mumkin.

Qadim zamonda bir kishi ketayotib toshga qoqilib tushibdi. U jaholat bilan toshdan sakrab o'tibdi-da yolida davom etibdi. Bir ozdan so'ng bir yo'lovchi shu toshga qoqilib yiqilib ketibdi. U o'rnidan turib toshni olib qoyishni xayoliga ham keltirmay yo'lida davom etibdi. Uchinchi yo'lovchi kelayotib toshga qoqilibdi va yiqilib shikastlanibdi. Shunga qaramay arang toshni chetga surib qoyibdi va oqsoqlanib yolida davom etibdi. Bu yo'ldan juda ko'p yo'lovchilar o'tibdi. O'qituvchi bolalarga:

— Rivoyatga yakun yasaylik-chi, kim savob ish qildi-yu, kimlar gunoh qildilar? — deb savol beradi. Javoblar umumlashtiriladi.

«Odob oltindan qimmat» maqoli aytiladi va yod oldiriladi. Hamma odobli bo'lishga chaqiriladi. Sinfdagi bolalar hayotidan ijobiy misollar aytiladi. Alloma ota-bobolarimiz aytgan hikmatli so'zlari va hadisdan misollar keltiriladi:

Salom berish insonning burchi,
Salomni unutma, gunohga botma.

Salom, dil yayratadi,
Befarqlik, dil og'ritadi.

Inson yaxshilik qilishga yaratilgan.

Yaxshilik yerda qolmas,
Yomonlik unutilmas.

O'qituvchi bolalarga:

— Bu so'zlarni oila a'zolariga ham aytib bering, hamma shu so'zlarga amal qilishi kerak! — deb darsni yakunlaydi.

Q. ABDULLAYEVA.

ИЛМ — ИШОНЧ ДЕМАК

(Боши 1-бетда).

қизиқтирмайди. Ваҳоланки, ҳар қандай мазмунни эгаллаш бу ёш даврдаги болаларда жуда хилма-хил бўлади. Бу ҳолатни психология фани исбот этганига анча вақт бўлди. Дарслик фан тармоқларининг ютуқларини ҳисобга олмасдан ёзилганлиги учун ҳам ўзининг долзарблигини йўқотган. Шунинг учун ҳам 9-синф ўқувчиси алгебрадан ўрганаётган мавзулар моҳиятини ва татбиқини англаб етмайди. Агар дарсликнинг ёзилишига давр талаби билан қарайдиган бўлсак, унда алгебра дарслиги ўқувчининг қайси ҳунар эгаси бўлишини ва эгаллаган илмларидан қаерда, қандай фойдаланиш лозимлигини ечиб бериши шарт. Ахир айнан 9-синфдаги ўқитиш жараёни ёшларнинг ҳунар ўрганишига оид тафаккурини кенгайтириш ва мазмундорлигини оширишга хизмат қилиши ва ҳунар эгаси бўлиш учун алгебрани нимага, қанча ўқитиш кераклигини тўғри йўлга солиш лозим.

ФИЗИКА. И. К. Кикоин, А. К. Кикоин. Ўрта мактабнинг 9-синфи учун дарслик. Тошкент, «Ўқитувчи», 1993.

Дарсликда ўқувчиларга физика фанининг механика қисмини ўргатиш учун кинематика асослари, динамика асослари, механикада сақланиш қонунлари, тебранишлар ва тўлқинлар кетма-кет нологияни ривожлантиришда етакчи фан тармоғи эканлиги янгилик эмас. Ўйлаб кўрайлик, **ахир, қачонгача ҳаммамиз доскага сув формуласини ёзиб ўтамиз. Энди сувни ишлатишни ҳам ўрганайлик, ижодийлаштирайлик**. Авлодларимиз қўлидан иш келишига кимё фани ҳам катта ҳисса қўша олиши очиқ ҳақиқат-ку!

Биз юқорида 9-синф ўқувчиларига ўқитилаётган айрим предметларни қисман ўз нуқтаи назаримизча таҳлил этдик. Тўғриси, осойишталик ва хотиржамлик билан инсоннинг яшаш мазмунидан келиб чиқиб, дарс ва дарсликларнинг аҳволини холисона баҳоласак, энди ўқув-тарбия жараёни мазмунини қайта кўриб чиқиш, ҳунар таълими тизимининг бош ғояси — ҳунар ўрганиш билан бойитиш шарт бўлмоқда.

Бозор иқтисоди тараққиёти нуқтаи назари билан қарайдиган бўлсак, энди ўқувчи-ёшларга умумий назарий билим эмас, балки уни тўғри йўлга бошловчи амалий билимлар тизими зарур. Шунинг учун бугунги мактабларимизда ким нимани ўтаяпти, ўша ўтган предмети нимадан бошланган ва нима билан тугайди? Буни ҳар бир ўқитувчи, қолаверса, мактаб ёки ўқув юрти раҳбари сўзсиз аниқ билиши лозим. Чунки улар кўплаб келажак ёш авлодлар тақдирига сабабчи бўлиб туришибди. Демак, шундай экан мактаб ёки ҳар қандай ўқув юрти шахснинг бирор ҳунар эгаси бўлган мутахассис бўли ҳунар эгаси бўлган мутахассис бозор иқтисоди шароитида қийналмасдан фаолият кўрсатади. Биз шундагина амалий ишларни ҳуқуқ, эркинлик, бурчини биладиган шахслар қила олишини тушуна борамиз. Дарвоқе, тарбия ва маънавият шу жиҳатлар билан уйғунлашса, «иқтисодий алифбо» ва «Одобнома»га кетаётган маблағлар тўғри йўналишларга сарфланади. Фикримизча, билимни билмасдан сўраш айб эмас, аммо билмасдан туриб ўз илмини илгари суриш катта жиддий хато ҳисобланади. Шунинг учун, энг аввало, биз предмет яратишни, яъни «нарса» ҳосил қилишни англаб етишимиз зарур. Изланишларимизнинг кўрсатишича, таълим мазмунининг асоси ҳисобланган предметлар — фан тармоқларининг ривожланишидан келиб чиқиб яратилган бўлса-да, ҳозирга келиб анча саёзлашиб, қуруқ назария бўлиб қолган. Айниқса, ўзининг ўқилишида ишончни йўқотган. Бу — бор ҳақиқат. Юқорида оддий таҳлил этилган айрим предметлар мазмуни ҳам бу хулосамизни қисман бўлса-да исбот этди.

Кузатишимизча, предметлардан дарслик ёзишда фан тармоқлари ривожидан қуйидаги мазмунда фойдалансак, бу ўқув қўлланмаларни ўқишга ўқувчида ишонч ҳосил бўла боради: физика-математика — табиатдаги илм-фанни ўрганишга қизиқтирса; кимё — ажратиб олиш имкониятини очиб берса; биология — танлай билишни исбот қилса; геология-минералогия — бойликларимизни мутахассисларга етказиб турса; техника — ҳаракатларимизнинг ижодийлигини келтириб чиқарса, қишлоқ хўжалиги ҳаётни таъминлаб турадиган бўлса.

Бунинг учун эса тарих — ҳукмдорлик қилиб, иқтисод — етаклаб, фалсафа — англатиб, филология — тушунтириб, география — тақсимлаб, юридик — ҳимоялаб, педагогика — тўғри таълим бериб, тиббиёт — даволаб, фармацевтика — ҳушёрлаштириб, ветеринария — тўйдириб, санъатшунослик — гўзаллаштириб, меъморчилик — яшатиб, психология — ўзгартириб, социология — мослаштириб, политология — бирлаштирса мақсадли предметлар ёзилиши анча аниқлашади. Ҳунар ўрганиш шунда илм билан амалий ҳамкорликни босқичма-босқич ўрнатади, деб ўйлаймиз.

Маълумки, дунё (бозор)да ҳар бир халқ, миллат маданиятини, куч-қудратини фақат мутахассис сифати, маҳорати ва унинг илмий салоҳият имконияти кўрсатади. Шу боис илмий асосланган ҳунар эгаси бўлган мутахассислар тайёрлаш мазмунини яратиш имкониятини юзага олиб чиқиш зарурати ҳозирги кунда долзарбдир.

Энди ўқув-тарбия жараёнларида ҳунар ўрганишнинг узлуксизлигини олдинга олиб чиқиб, ўргатишга оид воситалар, йўллар, шакллар ва усулиятдаги изланишларни эҳтиросли эмас, шижоатли предметлар, дастур ва режалар кўмагида бажарилишини илмий (англаб) асослашимиз лозим бўлмоқда. Қайсики, илм — ишончли ҳунар эгасини ҳурликка етаклаб, маърифат маънавиятнинг асосий манбаи эканлигини умумийликдан аниқликка олиб чиқса, таълимдаги келажак мақсадларимиз бугундан амалий ишларимиз билан чамбарчас боғланади. Фан тармоқлари эришган ютуқлар шахс шаклланишида ўз ўрнини ижодий топади.

ликда баён этилади. Борди-ю шу мазмунда физик билимлар берилса, фикримизча, бу билимлар 9-синф ўқувчисининг ҳеч бир ҳунар ёки касб эгаси бўлишини кафолатламайди. Чунки дарсликни ҳар хил даражада билимга эга бўлган шахслар ўқийди-ку! Модомики, табиат ҳақидаги билимлар ўқувчиларга шу мазмун ва моҳиятда етказилса, у ҳолда техника ва технологияга оид янгиликлар фақат илмий ҳисоботлар, диссертацияларда қолиб кетаверади. Илмфаннинг амалиётга кириб келиш жараёнининг тўғри йўлга тушиши мураккаблигича қолиб кетаверади. Қолаверса, ҳеч ҳам таълимда назария ва амалиёт уйғунлашуви рўй бермайди. Минг афсуслар бўлсинким, физика фани 9-синф ўқувчилари ўрганиши лозим бўлган ҳамма ҳунарларнинг асосий бўғини, табиати ҳисобланади. Шунинг учун ҳам физика фанининг ўқитилишига эътибор дарслик мазмунида бўлса, ўринли амалий жараён содир бўлади.

ХИМИЯ. Ф. Г. Фельдман. Г. Е. Рудзитис, Тошкент, «Ўқитувчи», 1991.

Китобда билимлар кетма-кетлиги: электролитик диссоцияланиш, кислород тушунчаси, химиявий реакциялар боришининг асосий қонуниятлари, азот группаси, углевод группаси, металларнинг умумий хоссалари, Д. И. Менделеевнинг химиявий элементлар даврий системаси I-III группаларининг асосий группалари элементлари, темир, металлургия ҳолида баён этилади. Афсуски, умумтаълим мактабларида шу тарзда кимёвий билимлар ўқитилса, унда ёшлар кимё фанининг ишлаб чиқаришдаги ўрнини кенг тасаввур қила олмайди. Китобнинг энг ачинарли жиҳати шундаки, маҳаллий шароит имкониятидан фойдаланиб, кимё фанини ўзлаштириш хусусиятлари умуман ҳисобга олинмаган. Кимё фани ёшларнинг ҳунар ўрганишидаги ютуқлар, хавф-хатарлар ва зарарларни очиб берадиган асосий фан ҳисобланади. Шунингдек техлишига кафолат бериши шарт. Дарҳақиқат, давр талаби шу кафолатни тақозо этаётгани маълум. Бунинг учун эса масъул шахсларда фидойилик бўлиши зарур. Аниқ тушунайлик: доимо бор нарса бор қилади. Бу бор нарса — ўқув дарсликларидир. Шу дарсликдан дарс ўтиш эса илдизга бориб озуқа бериш билан баробар. Илдиз: бола ва мактаб. Ушбу илдизга энди тўғри дарс ўта оладиган, ишининг охирини яхши биладиган мутахассис дарс берса ўринли бўлади. Ҳеч қачон бир нарсадан кечмасдан бир нарсага эришиб бўлмайдиган ҳақиқатни эсдан чиқармаслик керак. Фақатгина кўп ва пухта ўқиб-ўрганиш билан мақсадга эришамиз. Шунда орзуларимиз, шунчаки, хом хаёл бўлмайди-да, амалиётда ўз аксини топади. Ушандагина ўқув-тарбия жараёнида тарихий, экологик дарслар юзага келади. Ёппасига бир хил ўқитишларга барҳам берила бошлайди. Масъулият фидойилик билан уйғунлашади.

Илмий тадқиқот ишлари ҳам таълим мазмунини энди кенг қамраб олса, фойдадан холи бўлмайди. Нуқтаи назаримизча, устивор тадқиқотлар педагогика фанларидан олиб борилиши жуда зарур, бироқ ривожланиш талабига кўра объект аниқлаштирилиб, назария тўғри қўйилиши керак. **Янглишмайлик, объект ҳеч қачон, ўқувчи бўла олмайди, аксинча, у ўқиб ўрганадиган предмет бўлса, жараён тадқиқотта яқин келади.** Биз энди аниқ бор нарсага қараб ҳукм чиқаришга ўрганадиган авлодларни камол топтиришга замин тайёрлашимиз учун вақт етди, шунга имконият яратилган, яъни бозор иқтисоди шароити тез мослашишни талаб этади. Ўқув-тарбиявий жараён тўғрисида яна шуни таъкидлаш жоизки, унда иқтисодни ҳунар деб тушуниш ҳоллари рўй бераяпти. Ваҳоланки, ҳеч қачон иқтисодий тушунча ҳунар бўла олмайди. Сабаби: иқтисод фақат ҳуқуқий ҳужжатларни давлат талаби даражасида ҳужжатлаштириш ишларини бажаради. Буни онгли инсон узоққа чўзмасдан диққат билан ўрганса бўлади. Шунинг учун ҳам иқтисодий илм-

Қаюм БОЙМИРОВ,
педагогика фанлари номзоди.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ

ТАНЛОВГА ЧОРЛАЙДИ!

Мамлакатимиз мустақилликка эришган биринчи кунлардан бошлаб республика ҳукумати таълимга, шу жумладан унинг бош бўғинларидан бири — мактабгача тарбия масалаларига алоҳида эътибор билан қарамоқдалар. Бу бежиз эмас, албатта. Зеро, ёш давлат жаҳонга юз тутиб, демократик, очиқ, бозор иқтисодиётига асосланган жамиятга собитқадамлик билан босқичма-босқич кириб бораётган экан, бу ҳаракатларида шак-шубҳасиз улғайиб келаётган ёш авлодга таянади. Бу эса ўз навбатида, Ватанни ардоқловчи, унинг мустақиллигини кўз қорачуғидай асраб-авайлашга, керак бўлса унинг учун жон фидо қилишга тайёр, кенг тафаккурли, соғлом, маънавий ва маърифий жиҳатдан баркамол ёшларни тарбиялашни тақозо этади.

Маълумки, бола илк ёшидан етти ёшигача жадал суръатлар билан ривожланади. Шу давр мобайнида унинг шахс сифатида шаклланишига асос солинади. Шунинг учун ҳам биз оилавий, мактабгача таълим-тарбияни қанчалик янги сифат даражасига кўтарсак, шунчалик ижобий натижаларга эришган, фарзандларимиз камолотига йўл очган бўламиз. Бу эса, ўз ўрнида халқимизнинг миллий қадриятлари ва анъаналарига, тарбияшунослигининг тажрибаларига, жаҳоннинг ривожланган мамлакатлари илғор педагогик технологияларига асосланган ҳамда бола эҳтиёжи, давлат талаблари ва ота-оналар истагидан келиб чиқадиган дастурларнинг тамомила янги авлодини яратишни талаб этмоқда.

Албатта, кейинги беш йилда яратилган ҳамда мактабгача тарбия муассасаларида синаб кўрилган дастурлар ўзининг моҳияти, ўтиш даврининг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олиши билан муайян ижобийлик касб этади. Мактабгача тарбия муассасаларига чет тилларининг, компьютер техникасининг қадриятларимизга, боланинг қобилияти ва қизиқишларини инобатга оладиган тарбиянинг кириб келиши бунинг яққол мисолидир.

Шу билан бирга, кейинги пайтларда вазирлик томонидан мазкур йўналишда амалга оширилган таҳлиллар, соҳа мутасаддилари, олимларимиз, тарбиячилар, методистлар мурожаатлари, хатлари, мақолаларида билдирилган танқидий фикрлар мавжуд дастурларнинг бугунги кун талабларига жавоб бермаётганлигидан далолат бермоқда. Шунингдек, мактабгача таълим ва тарбия соҳасида давлат таълим стандартлари лойиҳаларининг яратилганлиги, янги турдаги таълим муассасаларининг ривожланаётганлиги, бозор иқтисодиёти шароитида боғчалар билан қамраб олинган болалар сонининг камаётганлиги ва бошқа бир қатор жиҳатлар болаларни ривожлантириш ва мактабга тайёрлаш дастурининг янги авлодини яратишни тезлаштириш лозимлигини кўрсатмоқда.

Юқоридагиларни инобатга олиб, Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги болаларни ривожлантириш ва мактабга тайёрлаш бўйича энг яхши дастур учун танлов ўтказишга қарор қилди.

ЯНГИ ДАСТУР ҚАНДАЙ ТАЛАБЛАРГА ЖАВОБ БЕРМОҒИ ЛОЗИМ?

1. Мактабгача тарбия муассасаларида таълим-тарбия жараёнини такомиллаштириш, оила — боғча — мактаб — маҳалла ўртасидаги узлуксиз таълим ва тарбияни таъминлаш, унда замонавий технологияларни жорий қилиш, турли ёш, йўналиш, оила хусусиятларини ҳисобга олиб, кўп миллатли мамлакатимизда «Болаларни ривожлантириш ва мактабга тайёрлаш» таянч дастури бўлмоғи.

2. Миллий истиқлол мафкураси билан суғорилган, халқимиз қадриятлари тарихий мероси, маданияти, маънавиятига таянган, ватанпарвар, фидойи, бунёдкор инсон тарбиясига йўналтирилган бўлиши.

3. Мамлакатимизда таълим соҳасида қабул қилинган Қонунлар, Президент Фармонлари, республика ҳукумати, Халқ таълими вазирлиги қарорлари, Низомлар, мактабгача таълим ва тарбия давлат стандартлари, концепцияси талабларидан келиб чиқиши.

4. Мустақиллик йиллари республикамиз мактабгача тарбия янги турдаги таълим муассасаларида экспериментал майдончаларда тўпланган янги инновацион технологиялар, хорижий мамлакатлар илғор тажрибалари асосида тузилганлиги ва ҳ. к.

ДАСТУРНИНГ ТУЗИЛМАСИ

Болаларни ривожлантириш ва мактабга тайёрлаш дастури мактаб таълим тизимида қўлланиладиган анъанавий предметли ўқитишдан тубдан фарқ қиладиган интеграциялашган таълим ва тарбия асосида яратилиши ҳамда ўз ичига қуйидаги таркибий қисмларни мужассамлаштириши лозим:

— ўйин фаолиятини ривожлантириш;
— саломатликни ҳимоя этиш, шахсий гигиена;
— шарқона одоб-ахлоқ, меҳр-оқибат, ширинсуханлик;
— нутқ ўстириш;
— тасвирий санъатдан илк тушунчалар;
— мусиқий саводхонлик;
— театрлашган фаолият, монолог, диалог, ролли ўйинларга кира олиш;
— элементар фазовий-конструктивлик фаолият;
— илк математик тушунчалар;
— атроф-муҳит, табиатга нисбатан кузатувчанлик, эҳтиёткорлик;
— илк иқтисодий билимлар;
— илк саводхонлик элементлари (мустақил ишлаш қобилияти, илк меҳнат кўникмалари, ўзига ишонч, «ўзим биламан, ўзим ўрганаман» қабилида ҳаракат қилиш).

Дастурнинг пировард мақсади — болаларни психофизиологик, умумий ривожланиш жиҳатларидан ҳамда давлат стандартлари талабларига мос ҳолда мактабдаги таълимга тайёрлашдан иборатдир.

Дастурнинг матн баёнлари болаларнинг энг севимли ўйинлари, ўйинчоқлари, диалоглар, ролли ўйинлар, очиқ ҳавода шахсий кузатувлар, ўз хоҳишлари, истак ва қизиқишларига мос индивидуал машғулотлар асосида олиб бориш мақсадини кўзда тутиши керак. (Машғулотлар матнлари илова қилиниши лозим).

Дастурни ишлаб чиқиш жараёнида тайёрланган ишланмалар ҳамда машғулотлар матнлари махсус экспериментал боғчаларда синовдан ўтказилиб, уни тарбиячилар ва тарбияланувчилар қандай қабул қилганлиги, болаларнинг умумий ривожланиши ҳамда тафаккурига таъсири, натижалари социологик тадқиқотлар асосида қайд этиб борилиши муҳимдир.

Болаларни ривожлантириш ва мактабга тайёрлаш дастурини ҳаётга татбиқ этиш механизми тушунтириш хати тариқасида баён этилади.

МУАЛЛИФЛАР ЖАМОАСИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ

Муаллифлар жамоаси таркиби республикамиздаги олий ва ўрта махсус ўқув юртлари профессор-ўқитувчилари, илмий ҳамда малака ошириш институтлари ва курслари ходимлари, боғча мудирлари ва тарбиячилари, методистлар, соғлиқни сақлаш муассасалари ходимлари, психологлар, социологлар, тасвирий санъат, математика, ашула, жисмоний тарбия ўқитувчилари, таълим-тарбия билан шуғулланувчи бошқа ходимлар асосида шаклланади.

Интеграциялашган дастур бўлиши муносабати билан муаллифлар гуруҳи таркибига олимлар, методистлар, тарбиячи-амалиётчилар киришлари лозим.

ТАШКИЛИЙ МАСАЛАЛАР

Танловда қатнашиш истагини билдирувчи муаллифлар гуруҳи жорий йилнинг 20 мартигача вазирлик эксперт гуруҳи рўйхатидан ўтишлари шарт. Рўйхатдан ўтиш жараёнида муаллифлар 3 бетдан ошмаган тезисларини тақдим этадилар.

Болаларни ривожлантириш ва мактабга тайёрлаш дастури лойиҳаси ўзбек ёки бошқа (рус, қозоқ, қирғиз, тожик, туркман) тилларда 1,5 интервалда 2 нусхада чоп этилган, 10 босма қоғоздан ошмаган бўлиши ҳамда 1997 йил 1 июлгача Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги эксперт гуруҳига топширилиши шарт.

Тақдим этилган дастур лойиҳалари ёпиқ рецензияларга берилади, уларга жойлардан тегишли тақризлар олинади.

Эксперт гуруҳининг якуний хулосалари Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг ҳайъат мажлисида муҳокама этилиб, тегишли қарор қабул қилинади.

ҒОЛИБЛАРНИ ТАҚДИРЛАШ

Танлов ғолиблари учун вазирликнинг қуйидаги мукофотлари таъсис этилган:

I ЎРИН УЧУН — 40 МИНГ СУМ
II ЎРИН УЧУН — 30 МИНГ СУМ

Шунингдек, танловда фаол иштирок этган муаллифлар Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги томонидан маънавий рағбатлантириладилар.

Ғолиб чиққан муаллифлар гуруҳига дастур асосида қўлланма, кўргазмали қуроллар ҳамда дидактик материаллар тайёрлаш имтиёзли ҳуқуқи берилади.

Совринли ўринларни ололмаган дастурлардаги илғор ғоялар, ишланмалар, янги педагогик қарашлар инобатга олинади.

Буюртмалар ҳамда дастур лойиҳалари қуйидаги манзилгоҳда қабул қилинади:

700078, Тошкент, Мустақиллик майдони, 5. Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги.

Қўшимча маълумотларни қуйидаги телефонлар орқали олишингиз мумкин: 39-17-49, 39-16-62.

АЗИЗ УСТОЗЛАР, ҲАМКАСБЛАР! ТАНЛОВГА МАРҲАМАТ!

ТАҲРИРИЯТДАН: Ҳурматли халқ таълимининг фидойи педагоглари, олимлари, билим юртларининг жамоалари! Аввало ушбу танлов, унинг шартлари ва ёзилажак дастурга қўйилган талабларни муҳокама қилиб, таклиф ва мулоҳазаларингизни ёзиб юборасиз, мазкур ишга бефарқ қарамайсиз, деган умиддамиз. Чунки яратилажак янги дастур орқали Ўзбекистон келажаги бўлган янги авлод тарбиясига асос солинади.

Xotira

ШОГИРДЛАРИНИ ЯХШИ КЎРАРДИ

Ўтган йилнинг декабрь эди. Чироқчидаги яқин дўстимнинг уйига қўнғироқ қилдим. Телефон гўшагини кўтарган Ферузахон (ўртоғимнинг оиласи) мен билан сўрашаркан:

— Абдузоҳир домлани танийсизми? — деб қолди.

— Албатта, домлани танимаган чироқчилик бор эканми? — дедим саволига савол билан.

— Бечора яхши домла эди, қазо қилибди, — деди куюнчак оҳангда.

Томоғимга бирдан нимадир тиқилгандай бўлди. Бир нафас жимликдан сўнг: «Худо раҳмат қилсин, неча ёшда эди» дея сўрадим.

— Олтмиш ёшини яқиндагина шоду-ҳуррамликда нишонлашганди. У кишидек ўқитувчилар камайиб кетди, — деди Ферузахон.

Аксига олиб ўртоғим йўқ экан. Гапимиз шу аснода тугади. Минг ачинганимиз билан бу ҳаётнинг аччиқ бўлса-да ҳақиқати эди. Аммо, биз журналистлар ўзимизнинг эҳтиромимизни газета орқали бўлса-да, билдирсак. Зеро, унинг руҳи шод бўлса...

Абдузоҳир Ҳамраев асли қамашилик. Иккинчи жаҳон уруши даврида 14 ёшидан Бешкент туманидаги 17-мактабда ўқитувчилик қилди. Урушдан сўнг, Қарши қишлоқ хўжалиги техникумида ўқиди. Икки йил мутахассислиги бўйича Қамашида зоотехник бўлиб ишлади. Унда ўқитувчиликка бўлган иштиёқ жуда баланд эди. Шу боис ҳам 1949 йилда Бухора Давлат педагогика институти химия-биология факультетига кириб ўқиди ва уни муваффақиятли битирди. У 1953 йилнинг 1 августидан умрининг сўнгигача Чироқчи туманидаги 1-Тельман номли ўтра мактабда химиядан дарс берди. Шу йиллар давомида туман химия ўқитувчиларининг секцион ишлари раҳбари ҳам эди.

Ёш химикларга устозлик қилиш билан бирга Абдузоҳир ака газета ва журналларга илмий мақолалар беришга вақт топа оларди. Унинг «Углеводородларни тенглаштириш», «Пахта химияси» каби мақолалари катта шов-шувларга ҳам сабаб бўлганди.

А.Ҳамроев халқ маорифи аълочиси. Аммо, домла ҳар доим ўз шогирдлари, фарзандлари ва ўқувчиларини унвонлардан юқори кўрарди. Шу боис ҳам кўпроқ уларга яқинроқ бўлишга интиларди. У «Методист ўқитувчи» деган шарафли унвонга сазовор. Республика химия-биология ўқитувчиларининг конференциясида доимий иштирок этиб, унда фаол қатнашиб келди.

Яна бир қувончлиси, у маҳалла ишларида доимо бошқош эди. Аввал кўча комитети, сўнг маҳалла оқсоқоллар кенгаши раиси, умрининг охиригача эса маҳалла фахрийлар кенгаши раиси бўлиб ишлади.

Ўқитувчи-мираббий, деган номни эъзозлаб келган Абдузоҳир Ҳамраев, турмуш ўртоғи Ширин ая билан саккиз ўғил, бир қизни тарбиялаб, мустақил Ватаннинг муносиб фарзандлари этиб вояга етказди. Уларнинг ҳар бири ҳаётда ўз ўрнини топа олган. Чироқчида кўпчилик Ҳамраевлар оиласига ҳавас билан қарайди. Бу ҳам домланинг бой ҳаётий тажрибаси маҳсули, қолаверса муқаддас мероси ҳамдир.

Хуллас, гап химиклар ҳақида борса, Чироқчида Абдузоҳир Ҳамраевни эслашади. Чунки, тумандагина эмас, вилоятда унинг издошлари кўпайди ва улар янгиликлар сари шаклана борди.

Эркин ЭСИРГАДИЕВ,
журналист.

ТАҲРИРИЯТДАН: Мақола саҳифаланаётганда Чироқчидан хушхабар келди. Туман халқ таълими бўлимининг мудири Мингбой Турсунов: «Шу муборак кунларда туманимиздаги Гагарин номли маҳалла кенгаши фаоллари хайрли бир ишга қўл урди. Улар энди маҳалла номини Абдузоҳир Ҳамраев номи билан аташга қарор қилишди. Бу албатта, арзигулик, чунки, Абдузоҳир ака умрининг сўнгигача фанга чанқоқ, ишга талабчан, яхши устоз сифатида танилган ажойиб инсон эди» деди.

ИНТЕРНЕТ
INTERNET

АХБОРОТ ТАШВИШИ

АҚШдаги бир қатор йирик компания мутахассисларининг фикрича, Европа янги ахборот технологик воситаларидан фойдаланишда Осиё ҳамда АҚШга нисбатан ортда қолмоқда. Улар ахборот эндиликда тараққиётнинг энг муҳим асоси бўлади, демоқдалар.

ОЛИМПИАДА САРИ

«Байсикл ритэйлер» журналининг ёзишича, Германиянинг «БМВ» концерни инженерлари 2000 йилдаги олимпиада ўйинлари учун энг зўр тоғ велосипедини тузмоқдалар. Бўлғуси «Супертеч» велосипедини улар мақсадига кўра, туристлар халтасига йиғиб жойлаштириш мумкин.

САЛОМАТЛИК — ТУМАН БОЙЛИК

АҚШ Мудофаа вазирлиги ҳарбий дуконлардан арзон баҳода сотилаётган сигарет тури ва миқдорини камайтиришга киришди. Маълумотларга қараганда, тамаки туфайли ҳарбийлар саломатлиги учун йилига 530 миллион доллар сарфланар экан.

МАХСУС СОҲА

АҚШдаги Дюка университетидаги олимларнинг аниқлашича, кишининг маълум вақт оралиқларини ёдда тутиши миянинг махсус соҳаси фаолиятига боғлиқ. Мусиқачиларнинг бир ритмда чалиши, овқат тайёрлашда маълум вақт ўтишини идрок этишни мия қисмлари назорат қилади.

Ойдин ҲОЖИЕВА,
Ўзбекистон халқ шоири.

ГУЛДАСТА ЎРНИДАГИ МАКТУБ

Томорқада пиёз келар ўтоққа,
қизлар сирғасидай олчалар ол-ол.
Бир кафт салқин сочиб катта қишлоққа
сой оқар ҳоримас йўловчи мисол.

Бу ўша номи гўзал, жийдазорлар ва акас дарахтларига чулғаниб ётган бўстон қишлоқни баҳаво қилиб турган катта ариқ. Болалигим билан бирга ўн йил мени мактабга кузатиб, ўн йил мен билан бирга дарсдан уйга қайтган сирли ариқ. Мана шу ариқ бўйида мактаб қанотига туташган кичкина уйчалар бўларди. Бу уйларни байрамлар олдидан Салой бобо оппоқ қилиб бўяб чиқардилар. Дарахтлар оқ пайпоқ кийганга ўхшаб турарди. Яшиллик пинжида кичкинагина бир хонали уйда менинг муаллимам яшарди. Хонанинг бир қисми оппоқ сурп билан тўсилган бўлиб, ошхона вазифасини ўтарди. Кенгроқ томонида шинам сим калавот, ёнида болалар калавоти, чоққина стол ва икки дона курсича бўларди. Калавотнинг қанотлари оҳорланган оқ мато билан безалган. Дарпарда ва дастурхоннинг ҳошиялари нафис тўр кашталар ила зийнатланган эди. Бир чеккада вишиллаб примус ёнади. Унга дамо-дам Раҳима опа дам бериб туради. Қалайи қозончада бикирлаб карам шўрва қайнайди. Муаллима менга шеър ёдлашни топширарди. Мен мук тушиб ёдлайман. Катта мажлис сўнгида биз болалар табриклаймиз. Шеърлар ўқиймиз. Шу сабабли ҳам муаллима мени уйига олиб келган. Ёдлаган шеърларимни неча бор тинглаб кўради. Галстугимни ювиб, топ-тозагина қилиб, дазмол босиб берадиu, бўйнимга тақиб қўяди. Тотли шўрвадан бир пиёлагина ичириб, қорнимни тўқлайди.

Ана энди бизнинг Ойдинча булбулдай сайраб беради, — дейди мени эркалаб. Биринчи муаллима, ҳарф танитган мураббия, илк меҳнатимизни рағбатлантирган меҳрибонимиз эдилар шу Раҳимахон Салоева. Ҳар гал Бўстонга ўтсам, ариқ бўйидаги кичкина кулбачада шеър ёдлаётган болалигим, уни тинглаётган олийжаноб ўқитувчим кўз олдимда гавдаланаверади.

Бугун ўша уйча йўқ. Ўрнида иморатлар тушган. Лекин ўша ҳужра, ундаги қадрдон манзара ва уй бекасининг самимий чеҳраси менинг қалбимга кўчган, муҳрланиб қолган.

Эсимдан чиқмайди: мактаб остонасига қадам қўйдик. Бизни нур тўла хонага бошлаб кирди муаллима. Парталаридан бўёқ ислари анқиб турарди. Ойналари ярақларди. Партaларга икки-икки бўлиб ўтиришни таклиф қилади ўқитувчи. Не ажабки, барчамиз бараварига партанинг супачасида ўтириб оламиз ва ўтирғичга оёқчаларимизни қўямиз. Муаллима кулиб юборади.

— Вой, менинг тентаккиналарим! Қани, тушинглар. Оёқларингизга кийиб олинг. Мана бу доскага қараб, ўтирғичда ўтириб, қўлларингизни мана бундай қўйиб, дарс тинглайсиз.

Биз у айтгандай қиламиз. Сирли олам олдида тургандай ҳаяжонланамиз, энтикамиз. Оппоқ дафтар узра биринчи ҳарфларнинг қанотларини ясаймиз — илмнинг чексиз дунёсига илк қадамни қўямиз... Тўрт йил, тўрт ёзу тўрт қиш, Онадай иссиқ меҳр, сабот ва чидам билан ҳар биримизни опичлаб, билимнинг сўқмоқларидан олиб ўтади бизни муаллима. Унинг лўнда-лўнда, аниқ ёзувлари менга ҳануз қалдирғочларни эслатади: бу ёзувлар биринчи, иккинчи, учинчи, тўртинчи синфни тугатганимда берилган фахрий ёрлиқларда чарақлаб туради.

Бир куни муаллима ҳаяжонланиб келдилар. Барчамиз билан саломлашгач, келинглар, болалар, хат ёзамиз, дедилар. Аскарликдаги укаларига ўша куни бир йўла ўттиз иккита мактуб ёзилди. Ким ҳуснихат билан, ким мазмунли қилиб ёзади, деб бизни қизиқтириб қўйганлар. У хатларни аскар болага юбордиларми, йўқми, билмадим. Лекин йигирма кунлардан сўнг бизларга жавоб мактуби келган. Ўша-ўша барча болакайлар қариндоши борми, аскар акаси борми, ёппасига хат ёзишга киришиб кетган эдилар.

Биз бошланғични тугатдик. Қадрдон ўқитувчимиз яна биринчи синфларни кутиб олдилар. Ана шундай қилиб вақт ўтаборди, дунё чархи айлана борди. Максим Горький номли мактаб (ҳозир бу маърифатхона муаррих Мирза Азим Сомий Бўстоний номи билан аталади) Тошпўлат Ҳамид, Душан Файзий, Тошпўлат Аҳмедов, Тожи Қораев, Юсуф Саломов, Ширин Азизова сингари элга таниқли ёзувчилар, олимлар ва санъаткорларни учирма қилган олтин бешик бўлиб қолди. Замона зайли билан биз шогирдлар турли соҳаларда ишлай бошладик, ўз ташвишимиз ила бўлиб кетдик. Лекин биринчи ўқитувчи Раҳима опамиз бизни унутмадилар. Тошкентга йўллари тушса, бизларни сўраб, бир назар кўриб ўтишга фурсат топадилар. Қадамлари етмаганда бир энлик хат йўллаб , қувончли кунларимизда табриклашни канда қилмадилар.

Узоқ йиллардан буён Раҳима Салоева Фарғона мактабларида дарс бердилар, доим ўқувчиларини савоб ишларга ундадилар. Гоҳ изтопарлар клубини бошқариб, номаълум жангчилар изларини изладилар, гоҳ дўстлик клубларини тузиб, болаларни дўстлик ва қардошликни улуғлашга ўргатдилар. Қанча номаълум қабрларда ётган шаҳидлар руҳини шод қилдилар.

Кечагина ишхонамга — «Саодат» таҳририятига телеграмма келди. Биринчи муаллима ўз тўйларига таклиф этибдилар. Табиийки, телеграммалар доим кечикиб юради. Мен бу қутлуғ таваллуд кунингизга боролмадим, Раҳима Зокировна!

Сизга бир даста гул бериб, бир оғиз самимий тилакларимни айтиш имкони бўлмади. Мактуб — ярим дийдор деганларидай, ўзимизнинг севимли «Маърифат»имиз саҳифалари орқали эзгу тилакларимни йўллайман.

Альбомларингиз ичида бир ноёб сурат бор: Сиз унда ўттиз икки қоракўз ўқувчиларингиз — ўттиз икки ёруғ дунёнгиз ичида меҳрибон онадай жилмайиб турибсиз. Ўшалар орасида сочлари телпакчадай қошларига тушган: мўлтираб турган шогирдингиз — миннатдор ўқувчингиз Ойдинчадан юрак сўзларини гулдаста ўрнида қабул этгайсиз!

Инсоннинг қўли нималарга қодир эмас?

Бу камтарин бармоқлар қандай мўъжизаларни яратмайди? Қўллар кашфиёти қаршисида нигоҳларимиз ҳайрон, ақлимиз лол.

Тошкент тумани ҳудудидаги Ҳасанбой қишлоғида жойлашган ўқувчиларнинг техник ижодкорлик марказида инсон қўлининг катта-кичик ажойиб намуналарига дуч келиш мумкин.

Бу буюмлар — сабзи тахта, ўқлов, сават, потолок учун материал; кийимлар — носки, шапка, нимча ва ҳоказолар ана шу марказга кунда-кунора қатнаб, ҳунар ўрганаётган ўқувчилар меҳнатининг маҳсулидир. Энг муҳими, моҳир қўлларда сайқал топиб, буюм ҳолига келган нарсалар аллақаерларда чанг босиб қолиб кетаётгани йўқ.

Марказ қошида дўкoнча мавжуд. Харидорларнинг оёғи узилмайди. Кимга нима керак, марҳамат! Нархи ҳам унчалик қиммат эмас.

Ёш тўқувчилар Шоҳида Икромовани чин дилдан яхши кўрадилар. Чунки Шоҳида опанинг жони ҳам уларга қурбон. Жундан, ипдан тўқилган кийим-кечаклар Шоҳида Икромованинг изланишлари мевасидир.

СУРАТЛАРДА: марказ ҳаётидан лавҳалар.

Сураткаш Равиль АЛЬБЕКОВ.

Хуллас...

КУЁВ ТАНЛАШ

Прагада бу воқеани эшитганлар ҳали-ҳали кулиб қўйишади.

Воқеа бундай бўлганди. Актриса Илона Петкованинг ошиқлари кўпайиб кетди. Юздан ортиқ йигит унга уйланишга талабгор эди. Қай бирига розилик билдиришни ўйлаб Илонанинг боши қотиб қолди. Шунда қиз ажойиб усул топди. Барча йигитларнинг исмларини ёзиб қоғоз халтачага солди. Сўнг кўзини чирт юмиб, ёзилган қоғозлардан бирини олди. Қоғозга қараса, унда ёзилган исм қиз ишлайдиган театрнинг гримчиси Иржи экан. Қиз тақдирга тан берди.

Мана, бир йилдан ошдики, ёш келин-куёв қувнаб-яйраб ҳаёт кечиришмоқда.

АРВОҲСИФАТ КЕЛГИНДИ

Йошкар-ола марказига яқин турар-жой уйи хонадонларининг бирида эшикни ярим тунда кимдир қаттиқ тақиллатди. Уй эгаси эшикни очиб лол қолди. Унинг рубарусида арвоҳсифат одам турарди. Унинг баданида антенна каби шунурлар, елим «томир»лар осилганди. Келгиндининг ўнг елкасидаги сунъий томирдан ҳатто қон ҳам силқиб утаётгани кўриниб турарди...

Эсанкираб қолган уй эгасини «келгинди» ортидан етиб келган милиция ходими ва доктор ҳушёр торттирди. Маълум бўлишича, тунги «меҳмон» туман касалхонасида жарроҳлик операциясидан чиққан бемор экан.

Ичкилик туфайли рўй берган пичоқбозликда юрагидан оғир жароҳат олган бемор операция қилингач, наркоз таъсири тарқаб уйғонади, одати бўйича сув қидиради, кайф жаҳолати билан медицина ҳамширасига чойнакни отади ва шиддат билан ташқарига чиқиб кетади. Ана шу аҳволда у турар-жой посёлкасигача боради, лекин йўлда уни кўрганлар ҳам эътибор бермайдилар.

Ичкилик кайфи бемор одамни ҳам телбага айлантиради-я!

МИСР ПИРАМИДАЛАРИНИ КИМ ҚУРГАН?

Мисрга борган ҳар бир саёҳатчи буюк ва улуғвор пирамидаларни кўриб ҳайратга тушади. Уларни ким, қачон, қандай қурган? Қарийб беш минг йил илгари оддий иш қуроллари билан шундай улкан иншоотни қуриш мумкин эдими? Ҳолбуки ҳозирги техника билан ҳам уни барпо этиш амри-маҳол-ку?

Кўпдан бери бу саволлар олимларни ҳам, мутахассисларни ҳам ўйлантиради. Баъзилар пирамидаларни фазодан келган жонзотлар қурган деса, баъзилар минг-минглаб қуллар кўп йиллар давомида бунёд этган, дейдилар. Қанчадан-қанча тарих китоблари варақланди, қанчадан-қанча тадқиқот ишлари олиб борилди. Кўпдан-кўп мулоҳазалар айтилиб, исботлашга ҳаракат қилинди. Улардаги мулоҳазалар ўз тўхтамини топгани йўқ.

Нима бўлганда ҳам бу буюк пирамидалар қадимги мисрликлар маданий ёдгорлигидир. Пирамидалар бунёдкорлари кимлар эканлиги эса ҳамон ечилмаган жумбоқдир.

ана шунақа гаплар

Тоғ қишлоқдаги мактабда яна очиқ дарс ўтказиладиган бўлди.

Шу муносабат билан мактаб атрофига шундай эълон ёзилди: «Азиз колхозчи ота-оналар!» Сизларни келгуси ҳафтанинг чоршанба куни «Она еримиз неъматлари» мавзуидаги кўргазмали очиқ дарсга таклиф этамиз.

Очиқ дарсга ҳомийлик қилишни ҳар галгидек сиз ота-оналарга топширамиз. Машғулотнинг кўргазмалилигини таъминлаш учун олмаю анордан тортиб сабзигача олиб келишларингиз мумкин.

Кўргазма учун қуруқ мевалардан бодом, тоғ пистаси, ёнғоқ, майиз, туршак, жийда кабилар. Лекин эсингизда тутинг: қуруқ мевага қурт тушмаган бўлсин! Ахир дарсни кузатгани катта идоралардан келганлар татиб кўришлари мумкин, уятга қолмайлик!

ОЧИҚ ДАРС КЎРГАЗМАСИ

Ҳажвия

Полиз маҳсулотларидан фақат икки тури, яъни қовун (гуллаб, ачимагани), тарвуз (ичи тушиб кетмагани), қовунқоқи (моғорламагани), ер ёнғоқ (ковrилгани) бўлса бас. Боғдорчиликдан, албатта, ўзингиз ҳар доим олиб келганингиздек, олма, нок, анор ва узум бўлсин. Иссиқхонада етиштирилган лимон, апельсин, мандаринни ҳам кўргазмага қўйишимиз мумкин. Бордию бодринг, помидор, кўкатларингиз бўлса ҳам ола келаберинг, кўргазмага зеб бўлади. Эсингизда бўлса, ўтган йили қишдаги очиқ дарсга тузловлару шарбатларни ҳам қўйгандик. Бу сафар уларга қўшимча шиннилар ва мурабболарни ҳам қўймоқчимиз. Икки-уч хил асал бўлса ҳам ёмон бўлмайди. Лекин айтиб қўяйлик, бу маҳсулотлар шиша идишларда бўлсин! Тағин шинниларни алмисоқдан қолган сопол кўзачаларда келтириб юрманг. Ўтган йилдагидек яна очиқ дарс кўргазмасига қўйиладиган маҳсулотларни қоп-қоп, яшик-яшик келтириб юрманг. Икки-уч килограммдан бўлса бас. Чунки ортиқча маҳсулот синфхонага сиғмайди. Шкафларимизда ҳам сақлаш қийин, синфхона совуқ, музлаб қолади.

«Мактаб метод бирлашмаси»

Эълонни оққа кўчирувчи
Маҳкам РАҲМОНОВ.

NEWS

First hand information from Uzbekistan! You can get this information from Internet.

Oust opened National computer network «Uzbekistan On-Line» on page «Uzbekistan today» (http: / / www.uz/uzinfo/index.html)

Elektronic mail: uzinfo@uzpak.uz

Fax: (007-3712)395325

Tel: (007-3712)395404, 394234

The Office of President of the Republic of Uzbekistan (UzInfoCentre)

Дунё ахборот электрон бозори бўлмиш Интернетга вақти соати билан кириб келган «Uzbekistan On-Line», яъни миллий компьютер тизимининг (Uzbekistan Today» («Бугунги Узбекистон») саҳифаларидаги инглиз тилида ёзилган материаллардан фойдаланганлар асло хато қилмаган бўладилар. Чунки, ана шу йўл билан Узбекистон ҳақида олинган маълумот — тезкор ва мазмунли ҳамда ишончли ва хилма хил берилиб турибди, деган фикр бир қанча хорижий Интернет абонентларидан билдирилди. «Бугунги Узбекистон» саҳифаларидан (Интернетдаги йўналишимиз — http: / / www. uz/uzinfo/index.html) ҳар ким ўзига мос рукнларни топиши мумкин.

Уларнинг ичида:

— Hot line — янгиликлар, шарҳлар, матбуот таҳлиллари.

— New steps of of the Reforms — сиёсат ва иқтисодиёт.

— Bussines Partner Uzbekistan — ислоҳотлар имкониятлари, сармоя етказиш шароити. Ишбилармон, молиячи ва сармоядорлар учун тўлиқ ахборотлар.

— Electronic Library «Uzbekistan» — сиёсий, иқтисодий, илмий-оммавий, маданий-маърифий, тарихий ва бадиий адабиёт.

— Welcome to Uzbekistan — сайёҳлар учун ахборотлар.

— Mass media — республика газета ва журналлари навбатдаги сонларининг нашр этилган тилдаги электрон нусхалари.

Интернет обуначиларининг саволларига жавоб беришга тайёрмиз:

Электрон почта: uzinfo@uzpak.uz

Факс: (007-3712) 395325

Ўзбекистон Республикаси Президенти девони ахборот маркази (UzInfoCentre)

The 1997-98 USIA Freedom Support Act Undergraduate Program

The American Council for Collaboration in Education and Language Study (ACCELS) is pleased to announce the 1997-98 USIA Freedom Support Act (FSA) Undergraduate Program. The Program, funded by the United States Information Agency (USIA), provides grants to citizens of NIS countries for one academic year of undergraduate study in the United States. Finalists will be selected through an open, merit-based competition on the basis of academic excellence, knowledge of English and the field of specialization, and need and preparedness for study in the U.S. Participants will attend a pre-departure orientation session in the NIS as well as a pre-academic program in the U.S. prior to the beginning of the academic year. Following the conclusion of studies, students will participate in a four- to six-week internship and end-of-year workshop.

Two programs of study are offered under the FSA Undergraduate Program:

1) Undergraduate Program at FOUR-YEAR Colleges and Universities

Applicants to this program must be between the ages of 17 and 26, and currently enrolled as an undergraduate student in the **SECOND** or **THIRD** year of study, in good academic standing, in a university or institute in one of the NIS countries. Students who will be entering the fourth year of study in a four-year undergraduate degree program in September 1997 are NOT eligible to apply..

Scholarships will be awarded to 145 students in the 1997-98 academic year in the following fields: **Agriculture, Business, Computer Science, Criminal Justice Studies, Economics, Education, English as a Second Language/Teaching English as a Foreign Language (ESL/TEFL), Environmental Protection, Journalism, Library and Information Science, Political Science, Public Health, Sociology.**

Students will be placed at a wide variety of U.S. colleges and universities. Participants will take courses in their area of specialization as well as classes outside the major field. Students will live in university dormitories and will have the opportunity to participate in campus organizations and activities. During their term of study, students must meet the academic standards and requirements of the program and the host U.S. college or university.

This program will be administered in the United States by ACTR/ACCELS.

2) Undergraduate Program at TWO-YEAR Community Colleges

Applicants must be between the ages of 18 and 22, and currently enrolled as an undergraduate students in the **FIRST** year of study, in good academic standing, in a university or institute in one of the NIS countries. Scholarships will be awarded to 30 students in the 1997-98 academic year in the following fields: **Business, Computer Science, Criminal Justice Studies, Journalism, Political Science, Sociology.**

Students will be placed in U.S. community colleges for one academic year of study. Registration for courses outside the above fields of study, especially modern languages like German, Spanish, and French, will NOT be permitted. Participants will live with an American host family for the duration of the program.

This program will be administered in the United States by Youth for Understanding International Exchange (YFU).

In order to be eligible for either program, applicants must: be a citizen of one of the NIS countries; have a strong command of written and spoken English; be able to begin studies in the United States in August, 1997; be able to receive and maintain the U.S. student visa (J-1) required for this program.

Applicants will **NOT** be eligible if they: are married to a U.S. citizen; are enrolled in a U.S. academic program; are earning a living or salary in the U.S., or are working for a U.S. government agency; have spent four or more consecutive months outside the NIS since June, 1995.

Opportunities to conduct independent research will not be provided on this academic exchange.

The USIA FSA Undergraduate Program are required to uphold the academic standards of the host institution and the sponsoring organization, and undertake full-time study for the duration of the program. Failure to maintain academic standards or meet the goals of the program may result in the participant's dismissal from the program. Participants are subject to the two-year home residency requirement of the J-1 visa: students must return to their home country immediately upon completion of the academic program, and may not return to the U.S. for two years.

Application materials are available at ACCELS offices and Educational Advising Centers throughout the NIS. Completed applications must be received by **February 28, 1997**. Forms can be either mailed or returned in person to the nearest ACCELS office or Educational Advising Center. Late or incomplete applications will not be considered.

Competition for the USIA FSA Undergraduate Program is open and merit-based. Selection committees of the US specialists in international education will review completed applications for candidates meeting the eligibility requirements. The committee will designate semi-finalists in late March to be interviewed and tested for English language proficiency. Semi-finalists will be required to complete the Financial Aid Eligibility Form Update. The U.S. selection committees will evaluate test scores and interview reports, and choose finalists and alternates in May. Finalists and alternates will be required to take Test of English as a Foreign Language (TOEFL), submit an official high school transcripts with a certified English translation, and fill out a Medical Report Form.

For more information and application forms please contact:
- ACCELS Main Office, 16-A Lakhuty St. 7th floor, Room # 716, Tel.: (3712) 56-55-47.
- ACCELS EAC, 80 Uzbekistanskaya Avenue, 2nd floor, Room # 210, Tel.: (3712) 45-80-56.
- ACCELS Namangan, 4 Mashrab St. 4th floor, Tel.: (36922) 6-27-50, 6-19-19.
- ACCELS Samarkand, 15 Universitetskiy Boulevard, Dept. of Quantum Electronics, Tel.: (3662) 35-66-98.
- ACCELS Nukus, 3 Karakalpakstan St. 1st floor, Tel.: (36122) 4-28-61, 7-09-68.
- ACCELS Bukhara, B. Nakshbandi St. Art Museum Building, Tel.: (3652) 24-22-46.

Абдулла Авлоний номидаги халқ таълими ходимлари малакасини ошириш Марказий институти маъмурияти ва касаба уюшмаси ҳамда жамоаси аспирантура бўлими мудираси Ҳулкар Аҳроровага онаси Бибижон БАҲРОМОВАнинг бевақт вафот этганлиги муносабати билан оила аъзоларига таъзия изҳор қилади.

Ma'рифат
ТАЪСИС ЭТУВЧИЛАР:
Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий қўмитаси.

Бош муҳаррир
Ҳалим САИДОВ

Руйхатдан ўтиш тартиби № 20.
Рақам ва далилларнинг ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари масъулдирлар. Фойдаланилмаган мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.
МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32.
ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб — 36-54-17, хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 36-55-58.
«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси.
Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.
Навбатчилар: Дилбар ХУЖАЕВА, Луқмон БЎРИЕВ.

ИНДЕКС: 64595 Буюртма Г.-089.Тиражи 49.620. Ҳажми 2 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А-2 босишга топшириш вақти — 20.00. Топширилди—19.00. Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди.
1 2 3 4 5 6